

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Рудюк Т. В.

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Навчально-методичний посібник

**Ніжин
2023**

УДК 378.147:811.161.2 (075.8)

Р 83

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 11 від 01.06.2023 р.

Рецензенти:

Груба Таміла Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, декан історико-філологічного факультету Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Пугач Валентина Миколаївна – доцент кафедри української мови, методики її навчання та перекладу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат філологічних наук

Рудюк Т. В.

Р 83 Методика навчання української мови: навчально-методичний посібник.
Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя. 2023. 85 с.

Навчально-методичний посібник містить вступну лекцію, тематику практичних і лабораторних занять, перелік орієнтовних питань до іспиту, рекомендовану основну та додаткову літературу, інтернет-ресурси. Крім того, запропоновано фрагменти апробованого досвіду в ЗЗСО: плани-конспекти уроків, виховних заходів, оформлення класної кімнати.

Запропоноване видання адресовано майбутнім учителям української мови, студентам філологічних факультетів педагогічних вишів, методистам, аспірантам, викладачам.

© Рудюк Т. В., 2023

© НДУ ім. М. Гоголя, 2023

ЗМІСТ

Передмова	4
Вступ. Методика навчання української мови як наука та навчальна дисципліна.....	6
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	
<i>Практичне заняття № 1. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА.....</i>	16
<i>Практичне заняття № 2. ЗМІСТ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО ..</i>	18
<i>Практичне заняття № 3. АНАЛІЗ ПІДРУЧНИКІВ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЗЗСО</i>	21
<i>Практичне заняття № 4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ</i>	22
<i>Практичне заняття № 5. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО</i>	24
<i>Практичне заняття № 6. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....</i>	26
<i>Практичне заняття № 7. НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....</i>	27
<i>Практичне заняття № 8. РОБОТА НАД ЗВ'ЯЗНИМ МОВЛЕННЯМ</i>	30
<i>Практичне заняття № 9. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕКАЗІВ.....</i>	37
<i>Практичне заняття № 10. МЕТОДИКА НАПИСАННЯ ТВОРІВ.....</i>	39
ТЕМАТИКА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ	
<i>Лабораторне заняття № 1. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ І ПРИЙОМІВ НАВЧАННЯ: МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ФРАГМЕНТІВ УРОКУ</i>	42
<i>Лабораторне заняття № 2. ЗАСОБИ НАВЧАННЯ</i>	44
<i>Лабораторне заняття № 3. СКЛАДАННЯ ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЙОГО ПРЕЗЕНТАЦІЯ.....</i>	46
<i>Лабораторне заняття № 4. ПРЕЗЕНТАЦІЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ</i>	66
<i>Лабораторне заняття № 5. АНАЛІЗ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ</i>	75
Орієнтовний перелік питань до іспиту.....	80
Література	84

Передмова

Моїм учителям із глибокою шаную та вдячністю присвячую

Розбудова й зміцнення української державності потребує оновлення змісту мовної освіти та методики її викладання відповідно до інтенсивних соціально-економічних перетворень; процесів глобалізації та інтеграції в міжнародному просторі; реформ; технологізації та пошуку оптимальних шляхів і методичних ресурсів крізь призму ефективної соціалізації й сформованості життєвих пріоритетів здобувачів.

Мова є ефективним засобом пізнання навколишньої дійсності, потужним способом впливу на майбутні покоління.

Пропонований навчально-методичний посібник присвячено актуальним питанням методики навчання української мови в закладах загальної середньої освіти. Він містить вступну лекцію; концептуальні дослідження сутності змісту навчання в ЗЗСО (розгляд методів, лінгводидактичні засади уроків, аналіз шкільних підручників, інтерактивних технологій та нестандартних уроків); методику роботи над зв'язним мовленням; проведення переказів і написання творів. Тематика практичних і лабораторних робіт передбачає практичну реалізацію теоретичних аспектів; моделювання та презентацію фрагментів занять, аналіз засобів навчання, тощо. Видання збагачено досвідом визнаних учителів-наставників Володьководівницького ліцею Носівської міської ради Чернігівської області.

Для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, вчителям-практикам, методистам, аспірантам, викладачам.

Зліва направо: Власенко Петро Михайлович – директор Червонопартизанської середньої школи № 1 (нині Володьководівницький ліцей Носівської міської ради Чернігівської області), вчитель фізики та астрономії.

Макаренко Людмила Володимирівна – вчитель-методист української мови та літератури Володькодівського ліцею Носівської міської ради Чернігівської області.

Свирид Світлана Олександрівна – старший вчитель вищої категорії Червонопартизанської середньої школи № 1, вчитель української мови та літератури.

Павленко Микола Петрович – вчитель історії України та всесвітньої історії Володькодівського ліцею Носівської міської ради Чернігівської області.

Симоненко Валентина Анатоліївна – вчитель зарубіжної літератури Володькодівського ліцею Носівської міської ради Чернігівської області.

Вступ. Методика навчання української мови як наука та навчальна дисципліна

Вибери професію, яку ти любиш, – і тобі не доведеться працювати жодного дня у твоєму житті.

Конфуцій

Мета: ознайомити здобувачів вищої освіти з предметом, основними поняттями, змістом і побудовою курсу методики викладання української мови, її зв'язком з іншими дисциплінами та методами наукового дослідження; розвивати логічне мислення, удосконалювати вміння аналізувати й систематизувати навчальний матеріал, виділяти головне; виховувати любов до рідної мови, інтерес до майбутньої професії, бажання поглиблювати свої знання.

План

Вступ.

1. Поняття методики навчання української мови; предмет, об'єкт, завдання курсу.
 2. Зміст і побудова курсу.
 3. Зв'язок методики навчання української мови з іншими дисциплінами.
 4. Методи наукового дослідження
- Висновки.

Література:

Основна

1. Біляєв О. М. Проблема методів у навчанні мови. *Українська мова і література в школі*. 1980. № 10. С. 57-67.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. *Дивослово*. 2004. № 3. С. 76-81.
3. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій / Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 4-29; 60-169.
4. Концепція мовної освіти 12-річної школи. *Дивослово*. 2002. № 8. С. 58-62.
6. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів пед. університетів та інститутів / за ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2011. С. 26-104.
7. Шелехова Г. Т. Сучасні підходи до навчання рідної мови в загальноосвітній школі. *Українська мова і література в школі*. 1998. № 1. С. 8-12.

Додаткова

1. Голуб Н. М. Методика навчання лексикології та фразеології в шкільному курсі української мови/Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 224 с.
2. Груба Т. Л. Методика формування мовної особистості старшокласника на уроках української мови (профільний рівень): автореф. дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.02 Київ, 2019. 41 с.
3. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
4. Мацько Л. Сучасні підходи до створення підручників з української мови: місце лінгвостилістики. *Дивослово*. 1999. № 8. С. 39-41.
5. Навчання синтаксису на уроках української мови у 8-9 класах: метод. посібник / Н. Б. Голуб, Л. В. Галаєвська. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2018. 128 с.
6. Нова українська школа: путівник для вчителя 5-6 класів: навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп. за вип. В. М. Салтишева. Рівне: РОПШО, 2022. 168 с.
7. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: АСК, 2007. 144 с.
8. Практикум з методики навчання української мови / Колектив авторів за ред. М. І. Пентилюк: С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна, І.В. Гайдаєнко, Т. Г. Окунович, З. П. Бакум, Н. М. Дика. Київ: Ленвіт, 2003. 302 с.
9. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.
10. Хом'як І. Проблема типології уроків мови. *Теоретична і дидактична філологія*. Випуск 12. 2012. С. 122-129.
11. Шкільник М. Проблемний підхід до вивчення частин мови: посіб. для вчителів. Київ: Рад. школа, 1986. 136 с.

Інтернет-ресурси

1. Закон України «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. Закон від 05.1999 № 651-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 12.01.2020).
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

4. Семенів Н. Л. Структурно-функціональна модель електронного підручника з української мови як сучасного засобу навчання. URL: file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/1431-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2545-1-10-20190420.pdf (дата звернення 23.04.2022).

5. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11-й клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407). *Дивослово*. 2018. №7-8. С. 2-15. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення 12.01.2020).

6. Українська мова. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11-й клас. Профільний рівень (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407). *Дивослово*. 2018. №7-8. С. 32-60. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya10-11-klasiv>. (дата звернення 12.01.2020).

Вступ

Яким повинен бути сучасний вчитель української мови (...)?

Яке значення має методика навчання української мови як наука та навчальна дисципліна (...)?

Як підготуватися до професійної діяльності (першого уроку)?

Кого навчати (сучасне покоління)?

Чого навчати (зміст навчання)?

Як навчати (методи, прийоми і форми, засоби навчання)?

Як контролювати засвоєне (вибір найефективніших методів контролю успішності, регламентованих програмою з української мови)? Яка мета навчання української мови в ЗЗСО (...)?

1. Поняття методики навчання української мови; предмет, об'єкт, завдання курсу.

Методика навчання української мови – це педагогічна наука, що визначає мету, завдання, принципи, зміст, форми і методи навчання, шляхи вироблення в учнів комунікативної та ключових компетентностей, формування засобами мови національно-мовної особистості.

Об'єктом методики є **процес навчання** української мови в різних закладах освіти.

Предметом – **професійна підготовка** сучасного вчителя-філолога до роботи в середніх освітніх закладах України.

Значення МНУМ:

- * реалізація *принципів* навчання в умовах викладання;
- * забезпечення системи навчання мови відповідно до *сучасної теорії* та збереження менталітету народу;
- * визначення змісту, підходів, закономірностей, принципів, методів, прийомів і засобів навчання;
- * практичні рекомендації щодо вивчення конкретних мовних явищ, рівнів, формування мовних і мовленнєвих умінь і навичок.

*** Розрізняють методику **загальну** – методику мови (лінгводидактику), яка вивчає теорію освіти, навчання і виховання та **часткову, конкретну** (методику **навчання** фонетики, синтаксису тощо).

Завдання:

- * показати **значення** вивчення української мови для **індивідуального розвитку кожної людини та суспільства** загалом;
- * сприяти **засвоєнню необхідних мовних і мовленнєвих понять** з української мови;
- * описати **найефективніші методи, прийоми, засоби та форми навчання** української мови;
- * дати **рекомендації щодо використання методів, прийомів та засобів** навчання залежно від індивідуальних особливостей учнів, обсягу і складності матеріалу тощо;
- * **створення нових програм, підручників, посібників** для навчальних закладів;
- * забезпечити **постійний розвиток** комунікативних умінь і навичок здобувачів, належного рівня культури;
- * **сформувати національно свідому мовну особистість** через реалізацію світоглядних функцій мови.

Учитель-словесник повинен застосовувати такі основні підходи:

Особистісний підхід враховує індивідуальні можливості та здібності учнів, пропонує створення комфортних умов для навчання та саморозвитку.

Компетентнісний підхід передбачає формування в учнів життєвих та професійних компетентностей.

Загальнодидактичний підхід передбачає реалізацію загальнодидактичних принципів під час навчання української мови в середній школі.

Системно-лінгвістичний підхід забезпечує вивчення української мови в середній школі як системи взаємопов'язаних розділів.

Соціокультурний підхід передбачає подання відомостей про матеріальну й духовну культуру українського народу через фольклорні, художні, публіцистичні та науково-популярні тексти як ілюстрації до лінгвістичної теорії.

Комунікативно-діяльнісний підхід сприяє формуванню на уроках української мови комунікативної компетентності учнів.

Дослідницький підхід забезпечує формування в учнів дослідницької компетентності, пізнавальної діяльності, виробленню критичного мислення та аналізу мовних явищ, розвитку навичок спостерігати, аргументувати, робити певні висновки.

Наукові засади (правила взаємодії вчителя та учнів):

Загальнодидактичні	Специфічні
Науковість (перевірені дані)	Взаємозв'язок у навчанні
Системність (від простого до складного)	споріднених і неспоріднених мов
Наступність (опора на попередні знання)	Зв'язок у вивченні розділів
Перспективність (для наступних тем)	шкільного курсу
Зв'язок теорії з практикою, життям	Етнопедагогічний підхід
Наочність (схеми, таблиці, ТЗН...)	Комунікативно-діяльнісний підхід
Свідомість	Функційно-стилістичне спрямування
Доступність	Комплексний підхід до формування
Міжпредметні зв'язки	різних видів мовленнєвої діяльності

Отже, МНУМ – це педагогічна наука, яка має свій предмет, об'єкт, мету, завдання дослідження та визначає принципи, зміст, форми і методи навчання; шляхи вироблення в учнів комунікативної та ключових компетентностей;

сприяє формуванню засобами мови національно-мовної особистості. Водночас процес навчання рідної мови (як дисципліни) включає:

- * зміст мовної освіти (мовний і мовленнєвий матеріал; мовні й мовленнєві вміння);

- * діяльність учителя (організація вивчення матеріалу та його відбір, розвиток мовлення учнів, виявлення їхніх знань, умінь і навичок);

- * діяльність учнів (засвоєння знань, формування мовної, мовленнєвої та комунікативної компетенції, розвиток творчих здібностей).

Курс методики навчання української мови спрямований на:

- * ознайомлення майбутніх учителів у сфері методики задля ефективної організації навчальної діяльності;

- * навчити самостійно працювати з навчально-методичною літературою;

- * формувати професійно-методичні вміння;

- * пізнавальну самостійність учнів;

- * національно свідоме ставлення до української мови як рідної і державної, розуміння її значення як шкільного предмета навчання й засобу вивчення інших предметів;

- * стимулювання науково-методичної творчості, прагнення до самовдосконалення, творчого ставлення до праці.

2. Зміст і побудова курсу методики навчання української мови.

Навчальний процес у загальноосвітніх закладах регламентують:

- * Закон України «Про освіту»,

- * Державний стандарт загальної середньої освіти,

- * типова освітня програма,

- * навчальна програма дисципліни;

- * методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Ключові поняття МНУМ:

- **принципи навчання української мови** (з лат. *principium* – основа, першооснова) – основні положення, що визначають зміст, форми й методи навчального процесу відповідно до його цілей і закономірностей.

- **Метод навчання української мови** – спосіб упорядкованої взаємної діяльності вчителя й учнів, спрямований на розв'язання навчально-виховних завдань.

- **Приєм навчання української мови** – складник методу, за допомогою якого реалізується метод навчання.

• **Урок української мови** – основна форма організації навчально-виховної роботи; організаційний елемент навчального процесу, об'єднаний у смислового, часового та організаційного аспектах.

• **Типи уроків української мови** – види уроків залежно від стадії процесу пізнання, дидактичної мети (уроки засвоєння нових знань; уроки осмислення знань і формування на їх основі певних умінь і навичок; уроки застосування знань, умінь і навичок; уроки узагальнення і систематизації знань; уроки перевірки, оцінювання і корекції знань, умінь і навичок; комбіновані уроки).

• **Нестандартний урок української мови** – вид уроку, істотними ознаками якого є: гнучкість структурної побудови, зміна усталених функцій учителя й учнів, активне застосування групових форм роботи, максимальна реалізація міжпредметних зв'язків.

Фотоколаж підручників для 5 класу.

Отже, методика навчання української мови має свій зміст і структуру, а саме:

- * загальні питання методики навчання української мови;
- * методика мовленнєвого розвитку здобувачів (учнів 5 – 9 класів);
- * методика вивчення окремих розділів;
- * методика факультативних занять і спецкурсів;
- * методична робота вчителя-словесника.

3. Зв'язок методики навчання української мови з іншими дисциплінами.

* Мовознавство (вибір методів, прийомів і форм залежить від змісту матеріалу).

* Соціолінгвістика (вивчає взаємодію мов та їх функціонування й розвиток серед різних верств населення; механізми впливу соціальних чинників на мову).

* Етнолінгвістика (зв'язки мови між мовними та культурними явищами).

* Література (текстова ілюстрація мовних явищ).

* Педагогіка (послугується основними поняттями, категоріями та методами).

* Етнопедагогіка (мова як елемент народної педагогіки).

* Психологія (шляхи навчання відповідно до індивідуальних і вікових особливостей).

* Логіка (урахування можливостей добирати засоби навчання з можливостями розвитку мислення).

* Психолінгвістика (мова як засіб вираження думок, почуттів, переживань, предмет формування особистості).

* Етика (моральне виховання).

* Естетика (краса слова, мови).

* Генетика (мова як генетичний код нації).

* Анатомія і фізіологія (допомагає глибше зрозуміти психологічні особливості учнів).

* Шкільна гігієна (урахування природних і соціологічних факторів, здоровий спосіб життя).

* Філософія (забезпечує методологічні засади навчання української мови та пізнання світу).

* Історія (мова як частина історії та розвитку нації).

Отже, методика навчання української мови не є ізольованою наукою, що засвідчено численними взаємозв'язками з іншими дисциплінами: мовознавством, педагогікою, психологією, логікою, філософією, соціолінгвістикою, діалектологією, літературою, історією, етикою, естетикою, анатомією, фізіологією,

генетикою, що зумовлюють її перспективність, актуальність та потенціал для безперервного розвитку.

4. Методи наукового дослідження

Для пізнання закономірностей процесу навчання та перевірки ефективності тих чи інших засобів, вмотивування оптимальної організації уроку, методика навчання української мови використовує своєрідну систему методів наукового дослідження, а саме:

- * теоретичні;
- * емпіричні;
- * статистичні;
- * педагогічний та природний експеримент.

Спостереження за навчально-виховним процесом на уроках і позакласних заняттях допомагає зробити вмотивовані висновки та сформулювати робочу гіпотезу.

Вивчення й узагальнення передового досвіду окремих учителів може слугувати критерієм для перевірки правильності теоретичних висновків.

Методи наукового дослідження

Теоретичні	Емпіричні	Статистичні
Аналіз наукових здобутків, висвітлених у дисертаціях, монографіях, проблемних статтях.	Констатувальний зріз.	Кількісний і якісний аналіз одержаних даних.
	Педагогічний експеримент (пошуковий, навчальний контрольний).	
Педагогічний експеримент (пошуковий, навчальний контрольний).	Спостереження та аналіз уроків (за схемою).	
	Бесіди з учнями та вчителями, анкетування вчителів і учнів.	
	Аналіз планів і стенограм уроків, учнівських робіт, вивчення документації.	

Етапи вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду

Спостереження за роботою вчителя або групи вчителів.	Узагальнення набутих спостережень.	Поширення осмисленого досвіду, впровадження в практику роботи.
--	------------------------------------	--

Самостійна організація набуття досвіду

Педагогічний експеримент	Природний експеримент
(констатувальний, формувальний, контрольний) дозволяє спостерігати предмет дослідження з точним обліком умов, слугує для перевірки теорії, що розробляється дослідником, ефективності окремих методів і прийомів. Дозволяє виявити об'єктивні закономірності, доказово з'ясувати явища, одержати висновки.	Організація за вмотивованою схемою викладання розділу або теми в одному чи кількох класах, що супроводжується контрольним експериментом із тієї ж теми в інших класах або школах. Варто продумати мету, завдання, план проведення уроку, виготовити методичні матеріали, розробити інструкцію, систему обліку й обробки одержаних результатів.

<https://mon.gov.ua/ua/npa>

ВИСНОВКИ

Отже, методика навчання української мови є педагогічною наукою, яка має свій предмет, об'єкт, мету та завдання дослідження; зміст і структуру побудови курсу; численні взаємозв'язки з іншими дисциплінами (мовознавством, соціолінгвістикою, етнолінгвістикою, літературою, педагогікою, етнопедагогікою, психологією, логікою, психолінгвістикою, етикою, естетикою, генетикою, анатомією та фізіологією, гігієною, філософією, історією); методи наукового дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні, педагогічний і природний експеримент. Водночас це – навчальний предмет, засвоєння якого відбувається на початковому, середньому та базовому етапі навчання.

Усяка школа славна
не числом, а славою своїх учнів
Микола Пирогов

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Мета: ознайомитися з поняттям, предметом, об'єктом і завданнями методики навчання української мови; різновидами дисципліни та її зв'язком із іншими предметами; основними підходами та принципами навчання української мови.

ПЛАН

1. Поняття, предмет, об'єкт, завдання МНУМ.
2. Різновиди методики.
3. Зв'язок МНУМ з іншими дисциплінами.
4. Основні підходи та принципи навчання української мови.

Ключові поняття: МНУМ, предмет, об'єкт, завдання МНУМ, різновиди методики, підходи та принципи навчання.

Тематика рефератів

1. Історія розвитку МНУМ.
2. Методи наукового дослідження.

Література

Основна

1. Біляєв О. М. Методика як наука. *Дивослово*. 2002. № 11. С. 49-50.
2. Голуб Н. Б. Навчання української мови в сучасній загальноосвітній школі: емоційний аспект. *Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика»*. Вип. № 20 (1-2016). Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. С. 295-302.
3. Донченко Т. Методика української мови у світлі реформування мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 2. С. 75- 78.
4. Донченко Т. В. О. Сухомлинський про значення і навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2008. № 4. С. 55-59.
5. Дружененко О. Навчання рідної мови як етнопедагогічна проблема. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 2. С. 11-15.
6. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. /Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 4-29.

7. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії: навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2000. 272 С.

8. Кучерук О. Методи навчання в системі понять сучасної лінгводидактики. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. С. 10-14.

9. Олійник І. С. Методика викладання української мови в середній школі: навч. посіб. для студ. пед. ін-тів/ І. С. Олійник, В. К. Іваненко, Л. П. Рожило, О. С. Скорик; За ред. І. С. Олійника. Київ: Вища школа, 1989. 439 с.

10. Парасюк С. Психолого-педагогічні основи викладання мови: застереження та пропозиції. *Українська мова і література*. 2001. Ч. 44 (252). С. 1-2, 16-17.

11. Пентилюк М. І. Концепція навчання української мови в системі профільної освіти (проект). *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2008. № 6. (154). С. 2-8.

12. Пентилюк М., Нікітіна А., Горошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 5-9.

Додаткова

1. Пентилюк М. І. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2003. 149 с.

2. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

3. Яворська С. Перші теоретичні праці з методики навчання мови. *Дивослово*. 2002. № 12. С. 46-49.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Закон України «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. Закон від 05.1999 № 651-XIV. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 12.01.2020).

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

3. Федчик В. Лінгвістичні засади комунікативної методики. URL: http://www.rusnauka.com/18_EN_2009/Philologia/48655.doc.htm (дата звернення 12.01.2020).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

ЗМІСТ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗСО

***Мета:** ознайомитися з освітнім значенням, метою та основними завданнями української мови як навчальної дисципліни; з'ясувати зміст основних нормативних документів МНУМ; структурою навчальної програми з української мови для 5-9 класів; календарно-тематичним плануванням.*

ПЛАН

1. Українська мова як навчальна дисципліна: освітнє значення; мета та основні завдання.

2. Основні нормативні документи МНУМ: Державний стандарт ЗСО; базовий навчальний план; типова освітня програма; типовий навчальний план.

3. Навчальні програми з української мови для 5-9 класів:

– характеристика пояснювальної записки;

- мета, завдання, основна ідея;
- компетентнісний підхід до навчання мови (аналіз ключових компетентностей);

- змістові лінії програми.

4. Календарно-тематичне планування як обов'язковий документ учителя-словесника.

***Ключові поняття:** Державний стандарт ЗСО, базовий навчальний план, типова освітня програма, типовий навчальний план, навчальна програма, календарно-тематичне планування.*

Тематика рефератів

1. Мовна особистість як результат реалізації мовної освіти в Україні.

2. Методика написання реферату.

3. Роль Концепції навчання державної мови в ЗСО України.

Література

Нормативні документи

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Дивослово. 2004. № 3. С. 76-81.

2. Закон України «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. Закон від 13.05.1999 № 651-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 12.01.2020).

3. Методичні рекомендації щодо викладання української мови в 2018-2019 навчальному році. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61466 (дата звернення 12.01.2020).

4. Українська мова. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від

07.06.2017 № 804. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalniprogrami-5-9-klas> (дата звернення 12.01.2020).

5. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11-й клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407). *Дивослово*. 2018. №7-8. С. 2-15. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення 12.01.2020).

6. Українська мова. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11-й клас. Профільний рівень (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407). *Дивослово*. 2018. №7-8. С. 32-60. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya10-11-klasiv>. (дата звернення 12.01.2020).

Основна

1. Біляєв О., Скуратівський Л., Симоненкова Л., Шелехова Г. Концепція навчання державної мови в школах України. *Дивослово*. 1996. № 1. С. 16-21.

2. Бондаренко Н. Словникова робота як один із аспектів реалізації соціокультурної змістової лінії. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 7-8 (64). С. 2-5.

3. Варзацька Л. Метод опорних умінь у системі компетентності мовної освіти. *Дивослово*. 2012. № 11. С. 2-5.

4. Галаєвська Л. Реалізація соціокультурної змістової лінії на уроках рідної (української) мови в 5-му класі. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 8 (49). С. 12-18.

5. Горбачук В. Т. Програма – підручник – учень. *Українська мова і література в школі*. 1968. № 8. С. 85-86.

6. Груба Т. Модель змішаного навчання в системі підготовки студентів-філологів: особливості впровадження. Мовна особистість в освітньому просторі: монографія/ за заг. ред. І. Д. Пасічника; редкол. О. А. Вісич, Х. М. Карповець, З. В. Столяр. Острог : Національний університет «Острозька академія», 2021. 270 с.

7. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. *Дивослово*. 2004. № 3. С. 76-81.

8. Дика Н. М. Формування мовних понять в умовах реалізації концепції нової української школи (10-11 класи). *Педагогічна освіта: Теорія і практика*. 2018. С. 43-48.

9. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. / Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 29-59.

10. Концепція мовної освіти 12-річної школи. *Дивослово*. 2002. №8. С. 58-62.

11. Литвиненко К. Реалізація культурологічної змістової лінії на уроках української мови: проблеми і перспективи. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 6 (39). С. 8-12.

12. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2000. С. 40-77.

13. Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів: навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне: РОШПО, 2022. 168 с.

14. Пентилюк М. І. Мовна особистість учня в проєкції мовленнєвого спілкування. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей*. Київ: Ленвіт, 2011. С. 80-84.

15. Українська мова 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям, профіль – українська філологія / Л. І. Мацько, Т. Л. Груба, О. М. Семенов, Т. В. Симоненко. Київ: Проєкт. Міністерство науки і освіти України, 2017. 94 с.

Додаткова

1. Пентилюк М. І. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2003. 149 с.

2. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Закон України «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. Закон від 05.1999 № 651-XIV. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 12.01.2020).

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

3. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз. URL: <http://visnyk.zu.edu.ua/Articles/40/08zosipa.zip> (дата звернення 12.01.2020).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

АНАЛІЗ ПІДРУЧНИКІВ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЗЗСО

Мета: ознайомитися зі структурою підручника з української мови для ЗЗСО, методичними посібниками; розвивати навички роботи з навчально-методичною літературою.

ПЛАН

1. Поняття, функції та сучасні вимоги до шкільного підручника.
2. Принципи побудови навчальних книг із української мови: підручників, посібників, довідників, словників.
3. Аналіз структури чинних підручників із української мови:
 - їхні назви та авторські колективи;
 - способи подання мовного матеріалу;
 - система вправ і особливості комплексних завдань;
 - відображення змісту навчального предмета.
4. Електронні підручники для вивчення української мови в ЗЗСО.

Ключові поняття: підручник, структура підручника, функції підручника, методичні рекомендації, навчально-методична література.

Тематика рефератів

1. Історія створення перших підручників із української мови.
2. Процес виготовлення перших українських підручників.

Література

Основна

1. Бондаренко Н. Новий підручник як невід'ємна складова системної перебудови мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2005. № 2. С. 2-5.
2. Горошкіна О. Підручник як засіб формування соціокультурної компетенції учнів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2010. № 22. Ч. II. С. 183-189.
3. Груба Т. Л. Електронний підручник з української мови як засіб професійно орієнтованого навчання учнів профільної школи. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ / редкол.: А. С. Дем'янчук (голова) та ін. Вип. 1 (13). Рівне: МЕРУ, 2015. С. 30-36.
4. Караман С. Тихоша В. Технологія створення підручників і посібників для поглибленого вивчення української мови в гімназії. *Дивослово*. Київ: Преса України, 2001. №4. С. 36-38.
5. Мацько Л. Сучасні підходи до створення підручників з української мови: місце лінгвостилістики. *Дивослово*. 1999. № 8. С. 39-41.
6. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах / За ред. ред. М.І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005. С.69-72.

7. Скуратівський Л., Шелехова Г. Концепція підручника рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 2001. № 3. С. 5-7.

8. Ющук І. Крок уперед, але... *Дивослово*. Київ: Преса України, 2006. № 2. С. 31-35.

Додаткова

1. Пентилюк М. І. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2003. 149 с.

2. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Рад. шк., 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Закон України «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. Закон від 05.1999 № 651-XIV. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 12.01.2020).

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

3. Семенів Н. Л. Структурно-функціональна модель електронного підручника з української мови як сучасного засобу навчання. URL: <file:///C:/Users/%D0%A2%D0%B0%D0%BD%D1%8F/Downloads/1431-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2545-1-10-20190420.pdf> (дата звернення 23.04.2022).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: з'ясувати поняття та особливості класифікації методів навчання української мови; дослідити ознаки прийому як складового елемента методу; осмислити роль засобів навчання та вимоги до них.

ПЛАН

1. Поняття про методи навчання. Сучасні класифікації, функції та дидактичні вимоги до вибору.

2. Традиційні методи навчання української мови.

3. Нетрадиційні методи навчання української мови.

4. Засоби навчання (дидактичний матеріал, наочність, ТЗН).

Ключові поняття: методи навчання, прийоми навчання, засоби навчання.

Тематика рефератів

1. Психологічні основи навчання української мови в ЗЗСО.
2. Сучасні класифікації методів навчання.

Література

Основна

1. Біляєв О. М. Проблема методів у навчанні мови. *Українська мова і література в школі*. 1980. № 10. С. 57-67.
2. Бондар С. П. Методи навчання. *Енциклопедія освіти*. Київ, 2008. С. 492-494.
3. Груба Т. Л. Практичний аспект формування мовної особистості старшокласника. *Комплекс вправ*. Київ: Український пріоритет, 2019. 102 с.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2015. 44 с.
5. Караман С. О. Застосування методів і прийомів навчання української мови у школах різного типу. *Наука і сучасність*: Зб. наук. пр. Київ, 2001. Т. 29: Педагогіка. Філологія. С. 3-12.
6. Максимчук Г. Інтерактивні методи навчання української мови. *Дивослово*. 2012. № 8. С. 18-21.
7. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах /за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005. С. 108-161.
8. Остапенко Н. Сучасні підходи до класифікації методів навчання рідної мови та роль О. М. Біляєва у її формуванні. *Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць*. Київ: Міленіум, 2008. С. 255-263.
9. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окуневич. Київ: Ленвіт, 2006. С. 25-31.
10. Пентилюк М. І. Особливості технології уроку мови. *Дивослово*. 1998. № 4 С. 16-18.
11. Пометун О. І. *Енциклопедія інтерактивного навчання*. Київ: АСК, 2007. 144 с.
12. Рожило Л. П. Логічна основа методів теоретичного вивчення мови. *Українська мова і література в школі*. 1976. № 11. С. 53-60.
13. Шелехова Г. Т. Сучасні підходи до навчання рідної мови в загальноосвітній школі. *Українська мова і література в школі*. 1998. № 1. С. 8-12.

Додаткова

1. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. *Словник-довідник із методики викладання української мови*. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
2. Пометун О. І. *Енциклопедія інтерактивного навчання*. Київ: АСК, 2007. 144 с.

3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

4. Шкільник М. Проблемний підхід до вивчення частин мови: посіб. для вчителів. Київ: Рад. школа, 1986. 136 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5 ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО

Мета: з'ясувати поняття та особливості сучасного інтерактивного навчання української мови.

ПЛАН

1. Поняття про інтерактивне навчання: переваги та недоліки.
2. Основні методи та прийоми інтерактивного навчання.
3. Методологічні особливості оцінювання досягнень здобувачів у процесі інтерактивного навчання мови.
4. Підготувати фрагмент уроку з використанням інтерактивних методів і прийомів на уроках української мови для учнів 5 класу (тема за вибором).

Ключові поняття: особистісно орієнтоване навчання, інтерактивне навчання, інтерактивні технології.

Тематика рефератів

1. Дидактичні основи навчання української мови в ЗЗСО.
2. Реалізація міжпредметних зв'язків у навчанні мови.

Література

Основна

1. Варзацька Л. Міжпредметна інтеграція в системі особистісно зорієнтованої мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2006. № 7. С. 6-9.
2. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. *Дивослово*. 2005. № 2. С.5-19.

3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2015. 44 с.
4. Дуткевич Т. В. Психологічні основи використання інтерактивних методів навчання у процесі підготовки спеціалістів з вищою освітою. *Використання інтерактивних методів та мультимедійних засобів у підготовці педагога: зб. наук. праць*. Кам'янець-Подільський: Абетка – Нова, 2003. С. 26-33.
5. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. *Дивослово*. 2004. № 10. С. 2-11.
6. Кучеренко І. А., Пентилюк М. І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови: навч.-метод. посіб. ; МОН України, Херсонський державний університет. Херсон.: Айлант, 2022, 352 с.
7. Максимчук Г. Інтерактивні методи навчання української мови. *Дивослово*. 2012. № 8. С. 18-21.
8. Остапенко Н. Сучасні підходи до класифікації методів навчання рідної мови та роль О. М. Біляєва у її формуванні. *Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць*. Київ: Міленіум, 2008. С. 255-263.
9. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окунович. Київ: Ленвіт, 2006. С. 25-31.
10. Суровцева Р. Ф. Проблема інноваційної діяльності в педагогічній теорії та практиці. *Наука і освіта*. 2001. № 6. С. 116-120.
11. Швидкий О. Тестовий контроль у навчальному процесі. *Освіта. Технікуми, коледжі*. 2002. №1. С.19-21.

Додаткова

1. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
2. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ: АСК, 2007. 144 с.
3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Рад. шк., 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

3. Кармазіна В.В., Гранкіна Т.О., Сало О.В. Сучасні методи оцінювання знань. URL: http://www.rusnauka.com/ONG_2006/Pedagogica/17858.doc.htm (дата звернення 12.01.2020).

4. Характеристика інтерактивних методів навчання. URL: <http://www.novapedahohika.com/noloms-510-2.html> (дата звернення 12.01.2020).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: ознайомитися з типологією, структурою та методикою проведення сучасних уроків української мови; з'ясувати технологію та вимоги до уроків.

ПЛАН

1. Поняття, функції, основні завдання й вимоги до сучасного уроку української мови.
2. Основні сучасні підходи до типології уроків української мови.
3. Структурні компоненти уроку української мови та особливості побудови уроків різних типів.
4. Планування уроків. Поняття про календарний і тематичний план.
5. Складання плану-конспекту та підготовка вчителя до уроку.

Ключові поняття: урок, типологія уроків, типи уроків, структура уроку (етапи), календарний план, тематичний план, план-конспект уроку.

Тематика рефератів

1. Використання СІТ під час навчання української мови.
2. Наочність на уроках української мови: види та основні вимоги до оформлення й використання.

Література

Основна

1. Босак С. Використання мультимедійних технологій на уроках української мови. *Дивослово*. 2011. № 10. С. 9-11.
2. Варзацька Л. Методика інтегрованого уроку мови. *Дивослово*. 2004. №3. С. 31-50.
3. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. / Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 146-168.
4. Донченко Т. Структура уроку з української мови (Проблема структури уроку вимагає переосмислення). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 3. С. 6-11.

5. Кучеренко І. Інтегровані уроки як вид нетрадиційної організаційної форми навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 2011. № 1. С. 10-14.
6. Макаренко В. Уроки української мови та літератури: традиції і новаторство. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 11-12. С. 12-22.
7. Пентилюк М. І. Особливості технології уроку мови. *Дивослово*. 1998. № 4 С. 16-18.
8. Пентилюк М. Сучасні підходи до типології уроків. *Дивослово*. 2008. № 6. С. 2-5.
9. Фасоля А. М. Мета, зміст. Технологія уроку. *Дивослово*. 2004. № 6. С. 19-25.
10. Хом'як І. Проблема типології уроків мови. *Теоретична і дидактична філологія*. Випуск 12. 2012. С. 122-129.

Додаткова

1. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
2. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Рад. шк., 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7 НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: ознайомитися з типологією нестандартних уроків української мови, структурою та методикою проведення.

ПЛАН

1. Поняття та сучасні підходи до класифікації нестандартних уроків.
2. Критерії та структура сучасного уроку.
3. Самостійно дослідити та презентувати методичні рекомендації щодо проведення таких нестандартних уроків:

- бінарний урок;
- віршовані (римовані) уроки;
- інтегровані (міжпредметні) уроки;
- уроки-дискусії;
- уроки-дослідження;
- уроки-звіти;
- уроки-змагання;
- уроки-мандрівки;
- уроки-аукціони;
- уроки-конференції;
- уроки-змагання;
- уроки-самоврядування;
- уроки-КВК;
- уроки-семінари;
- уроки-сюжетні замальовки;
- уроки-вікторини;
- уроки ділової, рольової гри;
- уроки-психотренінги;
- уроки-драматизації;
- уроки-суди;
- уроки-прес-конференції;
- уроки теле-, радіопередачі;
- уроки-салони;
- уроки-екскурсії;
- уроки-брейн-ринги;
- уроки взаємного навчання;
- уроки-репортажі;
- рольова гра на уроках словесності;
- уроки-заліки;
- уроки-моделювання.

Ключові поняття: урок, нестандартні уроки, інтегровані уроки, бінарні уроки, міжпредметні зв'язки.

Тематика рефератів

1. Методика інтегрованого уроку.

2. Проектування та апробація модульно-розвивальної системи навчання на уроках української мови.

Література

Основна

1. Біляєв О.М. Інтегровані уроки рідної мови. *Дивослово*. 2003. № 5. С.36-40.
2. Босак С. Використання мультимедійних технологій на уроках української мови. *Дивослово*. 2011. № 10. С. 9-11.
3. Варзацька Л. Методика інтегрованого уроку мови. *Дивослово*. 2004. №3. С. 31–50.
4. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. / Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 146-168.
5. Донченко Т. Структура уроку з української мови (Проблема структури уроку вимагає переосмислення). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 3. С. 6-11.
6. Кучеренко І. Інтегровані уроки як вид нетрадиційної організаційної форми навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 2011. № 1. С. 10-14.
7. Макаренко В. Уроки української мови та літератури: традиції і новаторство. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 11-12. С. 12-22.
8. Пентилюк М. І. Особливості технології уроку мови. *Дивослово*. 1998. № 4 С. 16-18.
9. Пентилюк М. Сучасні підходи до типології уроків. *Дивослово*. 2008. № 6. С. 2-5.
10. Фасоля А. М. Мета, зміст, технологія уроку. *Дивослово*. 2004. № 6. С. 19-25.
11. Хом'як І. Проблема типології уроків мови. *Теоретична і дидактична філологія*. Випуск 12. 2012. С. 122-129.

Додаткова

1. Груба Т. Л. Методика формування мовної особистості старшокласника на уроках української мови (профільний рівень): дис. ...д-ра пед.. наук: 13.00.02 Київ, 2019. 547 с.
2. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. Київ: Рад. шк., 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

РОБОТА НАД ЗВ'ЯЗНИМ МОВЛЕННЯМ

***Мета:** ознайомитися з науковими засадами методики розвитку зв'язного мовлення: основними напрямками та принципами роботи; шляхами формування всіх видів мовленнєвої діяльності (говоріння, слухання, читання, письмо) згідно чинних програм; методикою їх проведення.*

ПЛАН

1. Поняття, основні напрями, принципи та етапи методики розвитку зв'язного мовлення.
2. Робота над текстом.
3. Основні види мовленнєвої діяльності:
 - говоріння ;
 - слухання;
 - читання;
 - письмо.
4. Методика проведення аудіювання.

***Ключові поняття:** зв'язне мовлення, говоріння, слухання, читання, письмо.*

Тематика рефератів

1. Методика проведення аудіювання.
2. Основні способи читання.

Література

Основна

1. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М. І. Пентилюк: Підручник для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2000. С. 151-168.
2. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окуневич. Київ: Ленвіт, 2006. С. 95-121.
3. Цінько С. Критерії відбору текстів для сприймання учнями на слух. *Українська мова й література в школі*. 2000. № 4. С.11-14.
4. Цінько С. Методика роботи над розвитком умінь аудіювання в учнів 5-го класу. *Українська мова й література в школі*. 1999. № 4. С.7-11.
5. Цінько С. Навчання слухання (аудіювання) на уроках рідної мови. *Українська мова й література в школі*. 2003. №1. С.15-18.

6. Цінько С. Розвиток аудіативних умінь та навичок п'ятикласників. *Українська мова й література в школі*. 1999. № 1. С.12-15.

7. Шелехова Г. Забезпечення роботи з формування аудіативних умінь на уроках української мови. *Українська мова й література в школі*. 2003. № 8. С. 6-10.

8. Цінько С. Розвиток у п'ятикласників умінь аудіювання на уроках української мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук. К, 2001. 21 с.

9. Шелехова Г. Формування у школярів умінь сприймати усне і писемне мовлення. *Українська мова й література в школі*. 2003. №4. С.7-11.

Додаткова

1. Груба Т.Л. Методика формування мовної особистості старшокласника на уроках української мови (профільний рівень): дис. ...д-ра пед.. наук: 13.00.02 Київ, 2019. 547 с.

2. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.

3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

ТЕКСТ ХУДОЖНЬОГО СТИЛЮ ДЛЯ 5 КЛАСУ

Казка про рідний край

Нема в людини місця дорожчого, ніж те, де вона народилася, землі, на якій зросла, неба, під яким змужніла. Не тільки людина, а навіть птахи й звірі тужать за рідним краєм.

Колись одному східному володареві подарували чудесну пташку. Вона співала так, що сонце серед неба уповільнювало свій рух, заслухавшись її піснями. Володар наказав зробити для пташки золоту клітку, гніздечко вимостити пухом молодого лебедя, а годувати з його власного столу.

Слуги сумлінно виконали наказ свого володаря. Кожного ранку грізний господар приходив до пташки, щоб послухати її спів. Але вона мовчала.

«Може, вона звикла до свіжого повітря, їй душно в палаці?» – подумав володар і звелів винести клітку із пташкою в сад. Але пташка і в саду мовчала. «Чого їй ще бракує? – думав володар. – Хіба їй погано в мене?»

Володар покликав своїх мудреців, щоб вислухати їх міркування. Дехто з них висловив думку, що пташка захворіла і втратила голос. Декому здалося, що пташку підмінили. А один столітній мудрець вирішив одвести клітку в праліс. Але і в пралісі пташка мовчала. Крильця їй обвисли, з очей котилися дрібні сльози.

Тоді володар наказав привести мудреця, якого він взяв у полон.

– Порадь, що нам робити. Якщо пташка заспіває, я дам тобі волю.

Тиждень думав полонений мудрець і нарешті сказав: «Повозіть пташку по країні. Можливо, вона десь заспіває».

Нарешті дісталися вони до маленького болітця. Навколо нього росли непоказні кущики, а навколо простягалися сумовиті піски. Слуги виставили вартового й полягали спати. Коли зажеврила край неба вранішня зоря, пташка раптом стрепенулася, випростала крильця, почала вичищати дзьобом пір'ячко. Побачивши, що пташка ожила, вартовий збудив володаря. А коли бризнув перший промінь сонця, пташка стрілою злетіла вгору, але вдарилася об золоте пруття клітки й упала додолу, Тужно озирнулася навколо, тихо заспівала. Сто вісім пісень проспівала вона. А коли защебетала пісню радості, тисячі таких самих пташок, як вона, злетілися з усіх боків і підхопили її спів. Людям здавалося, що то не пташки щебечуть, а співають їхні думки, прагнучи краси.

• Так ось звідки моя пташка! Це її рідний край, – замріяно мовив володар. Він згадав свою улюблену столицю, де не був уже три роки.

• Відчиніть дверцята клітки й випустіть пташку, – звелів володар.

І тоді всі пташки заспівали славу рідному краю, заспівали тисячу й одну пісню волі. Ось що таке рідна земля і свобода!

(За легендою, 381 слово)

I варіант

1. Одному східному володареві подарували...

- а) чудесну зброю;
- б) чудесну пташку;
- в) цінну книгу;
- г) коштовний діамант.

2. Клітка для пташки була виготовлена...

- а) зі срібла;
- б) із золота;
- в) зі сталі;
- г) із кришталю.

3. Грізний володар приходив до пташки, щоб...

- а) помилуватися її красою;
- б) поділитися горем;
- в) порозмовляти з нею;
- г) послухати її спів.

4. Пташка мовчала, і тому її разом із кліткою винесли спочатку...

- а) у гори;
- б) у поле;
- в) у ліс;
- г) у сад.

5. Коли пташку віднесли в праліс, вона продовжувала...

- а) мовчати;
- б) співати;
- в) тріпотіти крильцями;
- г) клювати зерно.

6. За слушну пораду володар пообіцяв полоненому мудрецеві...

- а) побудувати для нього палац;
- б) дати йому волю;
- в) видати за нього свою дочку;
- г) щедро нагородити його.

7. Володар із пташкою мандрував по світу...

- а) шість місяців;
- б) один рік;
- в) два роки;
- г) три роки.

8. Пташка почала співати...

- а) у степу;
- б) на лісовій галявині;
- в) біля болітця;
- г) біля озера.

9. Пташка почала співати в клітці...

- а) сто пісень журби;
- б) сто вісім пісень журби;
- в) сто десять пісень журби;
- г) сто двадцять пісень журби.

10. Згадавши свою улюблену столицю, де не був уже три роки, володар...

- а) забрав пташку додому;
- б) випустив пташку на волю;
- в) залишив клітку біля болітця;
- г) наказав слугам розвеселити пташку.

11. Коли володар звелів випустити пташку, тоді всі пташки заспівали тисяча й одну...

- а) пісню волі;
- б) пісню перемоги;
- в) пісню сонця;
- г) пісню дружби.

12. Прослуханий текст належить до...

- а) художнього стилю;
- б) публіцистичного стилю;
- в) розмовного стилю;
- г) наукового стилю.

II варіант

1. За легендою чудесну пташку подарували...

- а) західному царю;
- б) східному князеві;
- в) південному султанові;
- г) східному володареві.

2. Пташку називали чудесною, тому що вона...

- а) чудесно перетворювалася;
- б) чудесно співала;
- в) мала чудесне пір'ячко;
- г) сиділа в чудесній клітці.

3. Володар наказав зробити для пташки...

- а) срібну клітку, гніздечко з лебединого пуху;
- б) срібну клітку, гніздечко з гусячого пуху;
- в) золоту клітку, гніздечко з гусячого пуху;
- г) золоту клітку, гніздечко з лебединого пуху.

4. Подарована східному володареві пташка не співала, тому що...

- а) бракувало свіжого повітря;
- б) сумувала за рідними місцями;
- в) захворіла і втратила голос;
- г) не хотіла їсти з панського столу.

5. З очей пташки покотилися дрібні сльози, коли її ...

- а) принесли в палац;
- б) винесли в сад;
- в) одвезли в праліс;
- г) випустили на волю.

6. Повозити пташину по країні порадив володареві...

- а) придворний ветеринар;
- б) східний мудрець;
- в) столітній мудрець;
- г) полонений мудрець.

7. Після трьох років подорожування дістався володар із пташкою, нарешті, до...

- а) маленького болітця;
- б) маленького озерця;
- в) маленької річечки;
- г) маленького ставочка.

8. Коли зажевірла край неба вранішня зоря, пташка...

- а) заметушилася;
- б) почала вичищати дзьобом пір'ячко;
- в) почала щебетати;
- г) підняла голівку і стрепенулася.

9. Пташка проспівала сто вісім пісень журби, тому що...

- а) не змогла вилетіти з клітки;
- б) їй не підспівували інші птахи;
- в) клітка була тісною;
- г) ще не зійшло сонце.

10. Коли тисячі таких самих пташок підхопили спів чудесної пташки, людям здалося, що то не пташки щебечуть, а...

- а) співають неземні чудесні створіння;
- б) уся природа співає;
- в) співають їхні думи, прагнучи краси;
- г) співають їхні матері;

11. Так ось звідки моя пташка! Це її рідний край, – ...

- а) радісно вигукнув володар;
- б) замріяно мовив володар;
- в) сумно прошепотів володар;
- г) тривожно скрикнув володар.

12. Основна думка опрацьованого тексту полягає в тому, що...

- а) навіть птахи й звірі тужать за рідним краєм;
- б) добре там, де нас немає;
- в) пташки гинуть у неволі;
- г) пташки у клітках не співають.

Ониськів Наталія, Бутрин Леся. Збірник текстів і завдань для аудіювання на уроках української мови. 5 – 11 класи. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 128 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9 **МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕКАЗІВ**

***Мета:** ознайомитися з особливостями різних видів переказів і методикою їх проведення.*

ПЛАН

1. Поняття переказу та його місце в системі роботи з РЗМ.
2. Види переказів.
3. Методика проведення навчального та контрольного переказу.
4. Критерії оцінювання переказів.
5. Шляхи попередження мовних і мовленнєвих помилок.

***Ключові поняття:** РЗМ, переказ (докладний, стислий, вибірковий, творчий); методика проведення переказів.*

Тематика рефератів

1. Методика аналізу помилок.

Творче завдання

1. Підготувати план-конспект уроку написання навчального переказу (текст і клас за вибором студента).

Література

Основна

1. Беляєв О. М. Сучасний урок української мови. Київ, 1981. С. 115-133.
2. Бондар Д. Р. Пентилюк М. І. Лексичні недоліки і шляхи їх подолання. *Українська мова і література в школі*. 1980. № 11. С. 42-48.
3. Коваленко В. Авторське редагування учнівських творів. *Урок української*. 2007. № 11-12. С. 36-40.
4. Кучерук О. Редагування тексту в шкільному курсі української мови. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 4. С. 14-17.
5. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М. І. Пентилюк: Підручник для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2000. С. 169–181.
6. Мовленнєві жанри на уроках української мови в ліцеї (рівень стандарту): практичний посібник./ Голуб Н. Б., Новосьолова В. І., Галаєвська Л. В. КОНВІ ПРІНТ, 2020. 128 с.
7. Ярмолюк А. Класифікація помилок у творчих роботах учнів. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 7. С. 4-8.
8. Ярмолюк А. Система вправ з редагування у новому підручнику української мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 7-8. С. 15-20.

Додаткова

1. Груба Т.Л. Методика формування мовної особистості старшокласника на уроках української мови (профільний рівень): дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.02 Київ, 2019. 547 с.
2. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Рад. шк., 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).
3. Пентилюк М. Мовленнєві помилки та принципи їх класифікації. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/movlennevi-pomilki-ta-principi-ih-klasifikacii-306063.html> (дата звернення 12.01.2021).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ ТВОРІВ

***Мета:** ознайомитися з особливостями різних видів творів і методикою їх проведення.*

ПЛАН

1. Поняття твору та його місце в системі роботи з РЗМ.
2. Види творів.
3. Методика проведення навчального та контрольного твору.
4. Критерії оцінювання творів.
5. Методика перевірки письмових робіт.

***Ключові поняття:** РЗМ, твір (розповідь, опис, роздум); методика роботи над твором.*

Тематика рефератів

1. Методика аналізу помилок.

Творче завдання

1. Підготувати план-конспект уроку написання (аналізу) навчального твору-розповіді, твору-опису, твору-роздуму на одну з довільно вибраних тем, відобразивши основні етапи роботи.

Література

Основна

1. Беляєв О. М. Сучасний урок української мови. Київ, 1981. С. 115-133.
2. Бондар Д. Р. Пентилюк М. І. Лексичні недоліки і шляхи їх подолання. Українська мова і література в школі. 1980. № 11. С. 42-48.

3. Коваленко В. Авторське редагування учнівських творів. *Урок української*. 2007. № 11-12. С. 36-40.

4. Кучерук О. Редагування тексту в шкільному курсі української мови. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 4. С. 14-17.

5. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М. І. Пентилюк: Підручник для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2000. С. 169-181.

6. Ярмолюк А. Класифікація помилок у творчих роботах учнів. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 7. С. 4-8.

7. Ярмолюк А. Система вправ з редагування у новому підручнику української мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 7-8. С. 15-20.

Додаткова

1. Груба Т.Л. Методика формування мовної особистості старшокласника на уроках української мови (профільний рівень): дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.02 Київ, 2019. 547 с.

2. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.

3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

3. Пентилюк М. Мовленнєві помилки та принципи їх класифікації. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/movlennevi-pomilki-ta-principi-ih-klasifikacii-306063.html> (дата звернення 12.01.2021).

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ І ПРИЙОМІВ НАВЧАННЯ: МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ФРАГМЕНТІВ УРОКУ

***Мета:** ознайомитися з методикою реалізації методів і прийомів навчання; розвивати професійні вміння та навички їх добору й аналізу уроків.*

ПЛАН

1. Розробити фрагмент уроку української мови з використанням традиційних методів навчання:

- бесіди;
- розповіді/пояснення;
- спостереження над мовою;
- методу вправ.

2. Проаналізувати презентований урок за схемою:

- тема, мета, тип уроку;
- особливості реалізації міжпредметних зв'язків і принципів навчання;
- ефективність використаних методів, їх педагогічна та психологічна доцільність;
- урахування індивідуальних і вікових особливостей здобувачів;
- відповідність використаних методів характеру матеріалу; взаємозв'язок з іншими методами;
- виявлені недоліки, пропозиції та шляхи їх подолання.

***Ключові поняття:** метод, прийом, традиційні методи навчання, метод бесіди, розповідь, пояснення, спостереження над мовою, метод вправ.*

Творче завдання

1. Розробити фрагмент уроку (тема й клас за вибором студента) з використанням традиційних методів навчання.

Література

Основна

1. Беляєв О. М. Сучасний урок української мови. Київ, 1981. С. 115-133.
2. Вашуленко М. С. Перспективність і наступність у навчанні української мови в початковій і середній школі. *Дивослово*. 1991. № 8. С. 15-20.
3. Донченко Т. Власне методичні принципи навчання української мови. *УМЛШ*. 2004. №2. С. 2-4.
4. Методика викладання української мови в середній школі / за ред. І. С. Олійника. Київ: Вища школа, 1989. С. 42-67.
5. Омельчук С. «Підхід до навчання» як базова категорія сучасної лінгводидактичної науки. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 2. С. 2-8.

Додаткова

1. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
2. Методика компетентнісно орієнтованого навчання української мови учнів ліцею на рівні стандарту: методичний посібник/ Горошкіна О. М., Бондаренко Н. В., Попова Л. О. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 128 с.
3. Психологічна енциклопедія / упорядник О. М. Степанов. Київ: Академ-видав, 2006. 424 с.
4. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителяві. Київ: Рад. шк., 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

Досвід ЗЗСО

Уривок із доповіді до засідання педагогічної ради учителя української мови та літератури вищої категорії, учителя-методиста Володьководівицького ліцею Носівської міської ради Чернігівської області Макаренко Л. В., яка підготувала когорту переможців обласних і Всеукраїнських олімпіад та конкурсів. Стаж роботи – 45 років. Нагороди: лауреат обласного конкурсу "Учитель року – 98", Почесна грамота Носівської районної ради, грамота Чернігівської облдержадміністрації, Почесна грамота МОН, Подяка відділу освіти Носівської міської ради за сумлінну працю, високий рівень професіоналізму, дипломи за організацію позапрограмної всеукраїнської предметної олімпіади, грамоти та дипломи за перемогу в конкурсах.

Умови, що допомагають школяреві усвідомити образ «Я» та реалізувати себе в тому чи іншому напрямі діяльності. Прийоми, якими я користуюся на уроках української мови для розкриття здібностей та можливостей дитини.

Умови, які допомагають школяреві усвідомити образ свого «Я» та реалізувати себе в тому чи іншому напрямі діяльності:

- педагогіка співробітництва (учитель – учень);
- урок має проходити на діяльній основі (учень активно працює: сам, у парах...);
- учитель повинен володіти навичками організації, рефлексії, оцінки, корекції;
- педагог повинен спиратися на психолого-фізіологічні особливості учня, його інтереси, створювати атмосферу успіху.

Часто використовую **пошук інформації**. Здобувачі самостійно опрацьовують матеріал підручника і відповідають на запитання:

- Що нового Ви дізналися з цієї теми?
- Що здалося Вам нелегким або не зовсім зрозумілим?

Рефлексія (відображення) прочитаного, аналіз здобутих результатів; складання інформаційного грона; творчого моделювання.

Випереджувальні завдання (перед усним відгуком на телепередачу пропонує завдання: обрати свою улюблену телепередачу, дати їй оцінку та зацікавити нею. На уроці школярі одержують пам'ятку та орієнтовну схему відгуку.

Прийоми: дослідження-пошук, дослідження-порівняння, дослідження-відновлення, дослідження-зіставлення, дослідження-конструювання.

Пошук. Постановка проблемних запитань:

- Як відрізнити неповне двоскладне речення від повного односкладного?

Зіставлення:

1. Черниш, як командир, ішов попереду колони.
2. Ніна як староста виконувала свої обов'язки добре.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 2 ЗАСОБИ НАВЧАННЯ

Мета: осмислити роль і дидактичні вимоги до засобів навчання; розвивати навички їх добору до уроків мови.

ПЛАН

1. Поняття та основні різновиди засобів навчання.
2. Основні вимоги, функції та особливості використання:
 - дидактичного матеріалу;
 - наочності;
 - ТЗН на уроках української мови.
3. Розробити фрагмент уроку з використанням засобів навчання (тема і клас за вибором студента). Простежити та проаналізувати особливості взаємо-

зв'язку засобів навчання та наскрізних змістових ліній (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, діяльнісної).

4. Обговорити та оцінити доцільність і презентабельність, дотримання основних вимог до засобів навчання, які підготували Ваші однокласники.

Ключові поняття: засіб навчання, дидактичний матеріал, наочність, ТЗН.

Література

Основна

1. Голуб Н. Методичні рекомендації щодо навчання української мови в умовах компетентнісного підходу. *Дивослово*. 2013. № 9. С. 2-7.

2. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. /Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 140-145.

3. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окуневич. К.: Ленвіт, 2006. С. 30-31.

4. Практикум з методики навчання української мови / за ред. М. І. Пентилюк: С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна, І. В. Гайдасенко, Т. Г. Окуневич, З. П. Бакум, Н. М. Дика. Київ: Ленвіт, 2003. 302 с.

Додаткова

1. Захлопана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.

2. Психологічна енциклопедія / упорядник О. М. Степанов. Київ: Академ-видав, 2006. 424 с.

3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

СКЛАДАННЯ ПЛАНУ-КОНСПЕКТУ УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЙОГО ПРЕЗЕНТАЦІЯ

***Мета:** ознайомитися з планами-конспектами уроків української мови; розвивати професійні вміння та навички їх складання.*

ПЛАН

1. Підготовка вчителя до уроку: написання плану-конспекту.
2. Календар турботи про себе (рекомендації Світлани Ройз).
3. Скласти та презентувати план-конспект уроку української мови для 5 класу (тема за вибором студента).
4. Роль самоаналізу уроку для підвищення його ефективності.
5. Проаналізувати урок однокласника із зазначенням:
 - типу, структури, методів, обладнання, використаної літератури, засобів навчання;
 - критичної оцінки;
 - рекомендацій щодо підвищення його ефективності.

***Ключові поняття:** урок, аспекtnі уроки, уроки РЗМ, тип уроку, структура уроку, методи, обладнання, засоби навчання, аналіз уроку.*

Література

Основна

1. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. / Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 146-167.
2. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови. Харків: Основа, 1995. С. 204-236.
3. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окунович. Київ: Ленвіт, 2006. С. 60.
4. Хом'як І. Проблема типології уроків мови. *Теоретична і дидактична філологія*. Вип. 12. 2012. С. 122-129.

Додаткова

1. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
2. Психологічна енциклопедія / упорядник О. М. Степанов. Київ: Академ-видав, 2006. 424 с.
3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).
3. Календар турботи про себе. НУШ URL: <https://nus.org.ua/kalendar-poradnyk/> (дата звернення 21.01.2021).

Досвід ЗЗСО

Оформлення кабінету української мови «Дідусева світлиця» у Володьководівичському ліцеї Носівської міської ради Чернігівської області, розробленого та втіленого старшим вчителем вищої категорії Свирид Світланою Олександрівною у 1985–2014 н. р. Стаж роботи – 29 років. Нагороди: *Почесна грамота Носівської районної ради, грамота Чернігівської облдержадміністрації, Подяка відділу освіти Носівської міської ради за сумлінну працю, високий рівень професіоналізму, дипломи за організацію та проведення тижня рідної мови, якісну підготовку учнів до районних та обласних олімпіад.*

Фрагмент уроку з написання твору-опису на тему: «Краса рідного краю», проведеного старшим вчителем вищої категорії Свирид С. О.

Інсценізація-зустріч «Українські вечорниці»

Урок-дослідження регіональних особливостей української національної вишивки.

Проект «Специфіка приготування українських національних страв»

Майстер-клас «Біля бабусиної прядки»

Досвід здобувачів
План-конспект уроку української мови для 5 класу на тему:
«Пунктуаційна помилка та її умовне позначення»

Підготувала

студентка групи УМЛ-31

ННІ філології, перекладу та журналістики

Іванюк А. А.

Викладач:

доц. Рудюк Т. В.

Мета: формувати вміння правильно розставляти та обґрунтовувати розділові знаки в реченнях, помічати й виправляти пунктуаційні помилки; повторити вивчене про словосполучення, речення; розвивати образне і логічне мислення учнів, усне і писемне мовлення; прищеплювати любов до мови як засобу формування громадянського патріотизму.

Тип уроку: комбінований.

Методологічна основа: урок із технології розвитку креативного мислення.

Мудрим ніхто не родився,

а навчився.

Народна творчість

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (5хв.)

1. Емоційне налаштування. Мотивація навчальної діяльності.

Добрий день!

І знову нам всім повідомив дзвінок,

Що вже починається новий урок.

Вам швидко потрібно усе пригадати,

Щоб гарно й активно могли працювати.

Бажаю лише позитивних емоцій,

Старанними будьте усі на уроці.

Ознайомлення з правилами поведінки під час уроку.

- бути уважними;
- працювати активно;
- не заважати іншим;
- не соромитися відповідати;
- уміти слухати інших;
- не забувати про «правило піднятої руки»;
- пам'ятати, що кожна думка має право на існування.

2. Проблемне запитання.

- *Якою має бути сучасна людина?*

3. Опрацювання епіграфа.

II. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (5хв.)

1. Учні по групах готували аудіоповідомлення для шкільної радіогазети, що містить окличні й неокличні речення .

2. «Вірю – не вірю» (зелені сигнальні картки – правильні твердження, червоні – неправильні).

- Чи вірите ви, що за емоційним забарвленням речення поділяються на окличні, неокличні, дуже окличні?
- Чи вірите ви, що за метою висловлення речення бувають розповідні, питальні, спонукальні?
- Чи вірите ви, що у кінці окличного речення ставимо знак питання?
- Чи вірите ви, що речення «Плекайте мову!» розповідне?

III. РОБОТА З ТЕКСТОВИМ МАТЕРІАЛОМ (5хв.)

1. **Методичний прийом «Шерлок Холмс».** Учням пропонуємо прочитати текст і сформулювати до нього якнайбільше запитань, не користуючись самим текстом; дати на них відповіді.

Українська мова є моєю рідною мовою. Вона лунала у колискових піснях мого дитинства. Нею розмовляли мої предки. Батьки навчили мене любити її, не засмічувати поганими словами. Вона звучить на вулиці, в магазині, школі, бібліотеці. Щоб добре знати рідну мову, я вивчаю її на уроках у школі. Милозвучні рідні слова звучать у моїх піснях. За допомогою мови я пізнаю світ.

Робота з текстом

Чи знаєте ви легенду про мову? Створив Господь звірів прудкими, птахів із крилами. Тільки людині не дав нічого. Зажурилася вона й прийшла до Бога, почала нарікати на долю. Всевишній вислухав людину і подарував їй мову. Вона сильніша за всяку силу! І наказав берегти цей неоціненний скарб, як зіницю ока.

Робота в парах:

- Визначити тему тексту.
- Дібрати заголовок.
- Визначити граматичну основу в реченнях.

IV. ВИВЧЕННЯ НОВОЇ ТЕМИ (15хв.)

Пунктуаційна помилка – це недотримання правил уживання розділових знаків.

В українській пунктуації використовуємо такі основні розділові знаки:

- крапка,
- знак питання,

- знак оклику,
- кома (може вживатися і як один парний знак),
- крапка з комою,
- двокрапка,
- тире (може вживатися і як парний знак),
- три крапки (крапки),
- дужки (парний знак – з кількома різновидами),
- лапки (парний знак – з різновидами),
- дефіс (як розділовий, а не власне орфографічний знак дефіс уживається

в тих випадках, де він слугує знаком поділу між компонентами не слів, а синтаксичних сполучень, – у сполученнях прикладки з означуванням іменником: *учитель-біолог, учитель-історик, учитель-фізик* та ін.; у сполученнях слів на позначення приблизної кількості: *два-три дні*; у сполученнях повнозначних слів із частками на зразок *дай-но, іди-но* та ін.),

- подвійне й потрійне вживання окремих із них (знака питання і знака оклику).

Крапка ставиться:

1. У кінці розповідного речення або спонукального, якщо воно вимовлене без окличної інтонації:

Весь народ піднімається до мене. Йдуть з усієї України та й ще йтимуть. Послав універсали з Січі, тепер хочу скласти універсал із Чигирина (Загребельний).

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян (Рильський).*

2. У кінці пов'язаних між собою частин розповідного тексту, коли автор хоче навмисно подати їх інтонаційно відокремленими одна від одної:

А я ходжу. Рівним, розміреним кроком, через усю хату, з кутка в куток. З кутка в куток (Коцюбинський).

3. У кінці рубрик переліку, коли вони досить розвинені й кожна з них становить закінчене речення:

Відзначаючи ювілей видатного українського вченого-сходознавця, одного з засновників Академії наук України, академіка АН України А. Ю. Кримського, загальні збори Академії наук України постановили:

1. *З метою відродження й розвитку національної школи сходознавства як важливого наукового компонента інтелектуального потенціалу України створити в системі АН України Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського.*

2. *Видати повне зібрання творів академіка АН України А. Ю. Кримського.*

3. *Порушити клопотання перед Кабінетом Міністрів України про створення будинку-музею академіка АН України А. Ю. Кримського в м. Звенигородці Черкаської області (з «Вісника АН України»).*

4. Після речення, за яким розпочинається виклад розгорненої розповіді, опис тощо:

А діло було таке. Студенти з царського садка пішли в гості до знайомого купця, котрий жив далеко, аж на Орданському. Той купець мав багацько дочок, не дуже гарних. Він закликав до себе десятками всяких студентів, годував, поїв їх і чимало дочок пovidавав уже заміж за світських і духовних. Студенти часто гуляли там до півночі й цілою юрбою перелазили потім стіну Братського монастиря (Нечуй-Левицький).

5. Як знак незакінченості слова на письмі, напр.: т. або тов. (товариш), гр. (громадянин)

Примітка 1. Крапка не ставиться:

а) в абрєвіатурах між складовими частинами: ООН, МАУ, ВНЗ;

б) у скорочених назвах метричних мір: г (грам), кг (кілограм), м (метр), мм (міліметр), т (тонна).

Знак питання ставиться:

1. У кінці питального речення:

За кожною з цих пам'яток — люди: майстри, митці. Хто знає про них? Хто назве їх імена? (Федорів).

Чи совам зборкати орла?

Чи правду кривді подолати? (Рильський).

Знак оклику ставиться:

1. У кінці окличного речення:

Гетьте, думи, ви хмари осінні!

Тож тепера весна золота! (Леся Українка).

Вдар словом так, щоб аж дзвеніло міддю! (Тичина).

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ (10 хв.)

1. Які розділові знаки ставляться в кінці речення?

2. На які види поділяються речення за метою висловлювання?

3. Які є речення за емоційним забарвленням?

4. Як називається помилка, якщо неправильно поставлено розділовий знак?

5. Як вона позначається?

Пропонуємо відгадати кросворд

VI. РЕФЛЕКСІЯ (3 хв.)

1. Я вважаю, що мої очікування...

2. Урок дав мені...

3. Під час уроку я...
4. На уроці мені було...
5. Після уроку в мене виникло бажання...

VII. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (2хв.)

Написати есе на тему: «Чи можна виправляти друга, якщо він допустив орфоепічну помилку?»

Або: Міні-твір на тему: «Моя Україна», використовуючи різні види речень.

Матеріали до тижня рідної мови «Шевченківські свята» вчителя-методиста Володькодівницького ліцею Носівської міської ради Чернігівської області Макаренко Л. В. (2021 рік) –

1. Випуск газети «Рідне слово». Конкурс на кращий вірш, прозовий твір, загадку, акровірш тощо.

2. Святкова лінійка «Любимо й пам'ятаємо» (до 200-річчя з Дня народження Т. Шевченка).

3. Літературна композиція «Вінок Шевченку». Конкурс на краще читання віршів про мову.

4. Фольклорно-літературне свято «Ми тебе не забули, Тарасе!»

5. Конкурс малюнків «Збережімо рідну мову».

6. Літературно-музична композиція «В сім'ї вольній, новій...»

7. Зустріч із ветеранами рідного слова. Декламування творів Т. Шевченка.

Досвід ЗЗСО

Наша мова солов'їна

(свято, підготовлене та проведене до тижня рідної мови вчителем-методистом Володькодівницького ліцею Носівської міської ради Чернігівської області Макаренко Л.В.)

Мета: формувати розуміння того, що наша мова – наш скарб, без якого не може існувати ні народ, ні Україна як держава. Розширювати знання про красу і багатство української мови. Ознайомити дітей з українськими обрядами та звичаями. Пробудити почуття національної гідності. Виховувати любов до рідної мови, рідного краю, його традицій, почуття поваги до всього свого, українського, бажання розмовляти рідною мовою.

Обладнання: вишивані рушники, хліб, калина, малюнки герба, прапора України, портрет Т. Г. Шевченка, плакати «Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема», «Пісня – душа народу», «Кажуть, дитино, що мова наша – солов'їна».

1. Добрий день Вам, добрі люди!
Хай Вам щастя-доля буде,

Не на день і не на рік,
А на довгий-довгий вік.

2. Дорогі наші гості! Ми вітаємо усіх Вас у цьому святковому залі:
учителів, здобувачів, батьків!

1. Вас багато, але всіх вас об'єднує одне чудове слово – українці.

2. Так, бо ваша Батьківщина – Україна! Чарівна наша ненька, найкращий куточок землі, солов'їна пісня!

1. Вона найкраща, але найбільше її багатство – народ. Народ чесний, трудолюбивий, нескорений, міцний, як граніт, співучий, дзвінкоголосий.

2. Україна – то край славний, аж по Чорне море,
Україна – то лан пишний, і степи, і гори,

І як мені Україну щиро не кохати,

Мене ненька по-українськи вчила розмовляти.

1. Шановні батьки, діти, гості. Запрошуємо вас до нашої господи на хліб на сіль, на слово щире, на бесіду мудру, на свято української мови.

2. Батьківщина починається з батька і матері, з оселі, де Ви вперше побачили світ, з мови, якою розмовляють ваші батьки, з подвір'я, по якому Ви бігали, з села чи міста, з України, де Ви народилися. А Україна – це наша батьківщина.

1. У нашому залі сьогодні тепло і світло, тож давайте поговоримо про Україну, про нашу рідну мову. Україна – золота, чарівна сторона. Земля рясно уквітчана, зеленню закосичена. Скільки ніжних, ласкавих, поетичних слів вживають люди, щоб висловити свою гарячу любов до краю, де народились і живуть.

Люблю тебе, моя Вітчизна мила,

Твої поля і небо голубе,

Бо ти дала мені малому крила.

То як же не любить мені тебе!

Люблю тебе я, мила Україно!

І все зроблю, щоб ти завжди цвіла.

Я буду вчитись в школі на «відмінно»,

Щоб мною ти пишатися могла!

Люблю твої ліси, струмки, джерельця

І все – усе, що є в моїм краю!

Тепло долонь, і розуму, і серця

Я Україні милій віддаю!

1. Іринко, ти хочеш запропонувати загадку? Діти, послухаємо загадку.
На землі великій
Є одна країна:
Гарна, неповторна,
Красна, як калина.

І живуть тут люди
Добрі, працьовиті,
І скажу, до речі,
Ще й талановиті.

Землю засівають.
І пісні співають,
На бандурі грають
І вірші складають

Про ліси і гори,
І про синє море,
Про людей і квіти...
То скажіть же, діти,
Що це за країна

Разом. Наша велика славна Україна!

2. Мій друже, брате,
Звертаюсь сьогодні до тебе
Мовою землі твоєї,
Мовою матері твоєї,

1. Як не глумились із нашої мови, принижували і забороняли, не хотіли слухати і чути її мелодичного звучання, але вона не вмерла.

2. Вона не замовкла в устах патріотів рідного слова, звучала в народній пісні, бо люди берегли її, як перлину, щоб колись заговорити нею на повний голос. Яка ж вона чиста, гарна, багата і мелодійна, наша українська мова.

1. Але й тепер дехто не дуже хоче поважати і шанувати свою мову: перекручують слова, розмовляють такою мовою, якої не існує в світі.

2. Діти, давайте послухаємо розмову друзів, які зустрілися перед змаганнями, і зробимо для себе висновки.

Інсценізація «Зустріч друзів»

1. Прибігає одного разу Михайлик до Василька і каже:

Василько. Пашлі на двір. Там такі класні соревнованія.

Михайлик. Ходімо.

Василько. Ти за кого будеш боліти?

Михайлик. Та, напевно, за своїх уболіватиму.

Наталка. Пацани! Подождіть мене. Подивіться, який у мене гарний цвіток для перемітєля!

Михайлик. Слухай, Васильку, а твої батьки у відрядженні?

Василько. Да. А чьо ти хотєв?

Михайлик. Та хотів попросити у твого тата один підручник. А коли вони повернуться?

Василько. Да на неділі.

Михайлик. Ти знаєш, я ніколи не міг збагнути, де ти таку мову вивчив, чи курси якісь закінчив? Мені соромно, що мій друг не поважає своєї мови, калічить її. Задумайся, Васильку, в якій країні ти живєш (йде до друзів).

Наталка. Ну і двоюшник ти, Василько. Навчись говорити.

Василько. А ти сама як розмовляєш: двоюшник, цвіток. Де ти таких слів набралася?

Наталка. Злий ти, піду до Михайлика (втікає).

Василько. Наталко, зачекай. Я ж не хотів тебе образити.

2. Кожна людина, яка поважає себе, країну, мову, не буде калічити своєї мови, бо вихована людина говорить грамотно і красиво про найбуденніші речі, бо мова не ділиться на святкову і буденну.

1. Зневажати мову мамину – біда,
Котра пустими зробить наші душі,
І ми нащадкам зможем передати
Лиш те, що корені калині сушить.

2. Зневажати мову – зрадити себе,
А зрадників хто може поважати?
І стане чорним небо голубе.
Вмиратиме у муках мова – мати.

1. О, не губи ім'я свого і роду,
Безсмертна мово, рідна і терпка.
Ти є душа співучого народу,
Що був, і є, і буде у віках.

2. Ю. Шкрумеляк. Молитва за рідну мову.

1. Яка ж багата рідна мова!
Увесь чарівний світ у ній!
Вона барвиста і чудова,
І нищити її не смій!

2. Вона про все тобі розкаже,
Чарівних слів тебе навчить,
Усе розкриє і покаже,
Як правильно у світі жить.

1. В ній стільки слів, що й не збагнути!
І приказок, і порівнянь.
А мову знаючи, здобути
Ти зможеш просто безліч знань.

2. Прислів'я і приказки відображають споконвічну спостережливість і мудрість українського народу. Недарма їх називають золотими зернами народної мудрості. Діти, а Ви знаєте прислів'я про мову, слово?

Учні: Так!

1. Ділом – як шилом шпигає, а словом – як шовком вишиває.
2. Гостре словечко коле сердечко.
3. Давши слово – держись, а не давши – кріпись.
4. У кого рідна мова, в того й душа здорова.
5. Від «теплого» слова і лід розмерзає.
6. Слів не розкидаєш, добру славу маєш.
7. Мудре слово в громаді вагоме.
8. Слово – не горобець, як вилетить, то вже не спіймаєш.
9. Хто говорить – сіє, хто слухає – жне.
10. Слово до слова – зложиться мова.

2. **«І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь»**, – закликає нас великий Кобзар. Любов до Батьківщини починається з любові до рідної хати, стежки дитинства, до мудрості народної казки, прислів'я, пісні. Немає у світі людини, яка б не любила казок і не чула їх.

1. А чи зможете Ви відгадати назви тих казок, які склав український народ?

Діти. Так!

Із казкою ми вже стрічались не раз,

І знову вона завітала до нас.

У казках – завжди перешкоди, та знаю:

Для творчих дітей їх ніколи немає

1. Отже, розпочинаємо вікторину «З якої це казки?». Вікторина «Спробуй казку відгадати...»

Не тримали сина й доні
У своїх вони долонях.
Тож пішов дідусь у ліс,
Деревиночку приніс.
У колисочку поклали,
Бабця нічку колихала,
А на ранок в ній синочок
Та й відкрив розумні очка.
Як же зветься це хлоп'ятко,
Любі хлопчики й дівчатка?
(«Івасик-Телесик»)

Ця маленька горошина
Принесла в родину сина.
Мав таку цей хлопець силу,
Що зміюку підкорила.
Визволив сестру, братів,
Простить зради не схотів,
То ж пішов у світ блукати,
Долі кращої шукати.
Відгадайте без підказки,
Із якої герой казки?
(«Котигорошко»)

**1. Дівчина, хоч і кривенька,
Роботяща, моторненька,
Як гніздо її спалили,
То з качками полетіла.
Всі Ви знаєте цю казку,
То ж назвіть її, будь ласка!
(«Кривенька качечка»)**

У лисички розкошує,
Спить у ліжку і жирує.
Цей котюга ну й доскоцький!
А назвав себе...
(«Пан Коцький»)

Ця брехуха – і рогата,
І баньката, й бородата.
Обдурила свого діда,
Принесла в родину біди,
Хату в зайчика украла,
Жити в домі цьому стала.
Добрий рак її прогнав
І зайчика врятував.
Як же звати цю рогату
Вередуху бородату?
(«Коза-дереза»)

Він любив пісні співати,
Від звірят усіх тікати.
Скік! Тут був, і вже – нема!
І шукать його – дарма!
Та лисичка його з'їла,
Ба! Таки перехитрила!
(«Колобок»)

Хто журавлика вітав,
Ще й кашкою пригощав?
Пригадайте-но, будь ласка,
Із якої герой казки?
(«Лисичка та Журавель»)

Це який такий бичок,
Не простий – а третячок,
Дуже, дуже він був ловкий,
Упіймав ведмедя, вовка,
Зайчика, а ще – лисичку,
Хоч і сам він невеличкий.

Допоміг і бабі, й діду
Пережити їхні біди.
(«Солом'яний бичок»)

Молодці, діти! Любите й знаєте Ви українські казки!

1. Діти, ми не завжди уявляємо те, яке багатство є у кожного з нас, його ми не завжди помічаємо, не завжди цінуємо. Але без нього ми не можемо жити. Ви здогадались, що я маю на увазі?

Учні (разом). Це наша рідна мова!

2. Вона нам рідна, як мама і тато, як земля, на якій Ви зростаєте. Бо це мова, яку ми всі чуємо змалку, якою ми промовили перші слова. Ця мова зрозуміла всім нам. Бо без мови немає народу. І так само, як у кожної людини є одна мама, так і мова рідна лише одна. Людина може знати одну, дві, три і більше мов, але рідною залишається материнська мова.

1. Рідна мова. І чується лагідний, теплий голос матері, яким вона будить нас уранці. Хіба ще хтось уміє промовляти такі слова, як наші українські мами?

Адже цілий світ визначає, що українська мова – чудова, мелодійна, багата.

2. А якими прекрасними звертаннями до наших дорогих рідних мам, татусів, бабусь і дідусів багата наша мова! Послухаємо ці звертання.

Учень. Є в нашій мові прекрасні звертання,

Добрі і щирі, прекрасні слова.

Тими словами усяк без вагання

Маму найкращу свою назива.

Учениця. Мамо, матусенько, мамочко, ненько,

Матінко, усміх твій ніжний ловлю.

Мамонько рідна, моя дорогенька,

Я над усе тебе в світі люблю!

Учень. Я і до тата умію звертатись,

Хочу в словах передати тепло.

Щоб мій татусь міг частіше всміхатись,

І щоб в душі його сонце цвіло.

Учениця. Татку, татусеньку, таточко, тату,

Кращого в світі немає навкруг!

Татоньку, хочу тебе обійняти,

Ти мій порадник, заступник і друг!

Учень. Я до бабусі з любов'ю звертаюсь
Бабцю, бабусю, бабуню моя!
І до бабусиних рук притуляюсь,
І відчуваю в них лагідність я!

Учениця. Й до дідуся я іду по науку:
Діду, дідуню, навчи в світі жить!
Він на голівку кладе свою руку,
Голос сріблястий струмочком біжить.

Вірш
Є в нашій мові слова пречудові:
Гарні звертання, слова-привітання.
Треба їх добре нам запам'ятати
І повсякденно у мові вживати.
«Доброго ранку» і «Доброго дня!»
Не забувай говорити щодня.

А як збираєшся спати лягати,
Не забувай «На добраніч!» сказати!
Ще коли навіть дитятко в колибі,
Мама навчає казати «Спасибі!»
Слово подяки завжди пам'ятай,
«Дякую!» – слово частіше вживай!

Слово чарівне відкриє нам казку.
Лиш скажи тепло і ніжно – «Будь ласка»,
«Прошу», «Пробачте» і «Будьте здорові!»
Музика лине у кожному слові!
Ще й усміхнися при цьому чарівно.
Все, як у казочці, зміниться дивно.
Настрій поліпшиться, стане приємно,
Кожен до тебе всміхнеться взаємно.

«Пісня солов'їна»
1. Не посміяй забути
Маминої мови.
Нею квітне поле,
І гудуть діброви.

Можеш призабути
Запах рути-м'яти,
Але рідну мову
Мушиш пам'ятати.

2. Можеш не впізнати
Голосу діброви,
Та не смій зректися
Маминої мови.
Бо як відречешся,
Кине тебе пісня,
Будеш ти без неї,
Наче пізня вишня.

1. Любіть свою мову й ніколи
Її не залиште в житті.
А хто свою мову забуде,
Залишиться у забутті.

2. Вона, як зоря пурпурова,
Що сяє з небесних висот,
І там, де звучить рідна мова,
Живе український народ.

Дівчатка й хлопчики виносять два рушники.

1. Вчитель. Українська мова багата не тільки в піснях, а й у побуті. Кругом вишивки, скатертини, серветки, рушники. Від сивої давнини і до наших днів, в радості й горі рушник – невід'ємна частина нашого побуту. З хлібом-сіллю на рушнику зустрічають дорогих гостей. Ще й тепер у деяких селах жінки тчуть і вишивають рушники. Проводжаючи сина в дорогу, мати дарує рушник, як оберіг від лиха.

2. Наш український народ дуже любить жарти. Тож давайте і ми пожартуємо. А допоможе нам у цьому Павло Глазовий. Гумореска «Турок». Читає...

1. Гумореска «Про бідного Льову і державну мову».

2. 1-й ведучий. Слова, слова... Вони в собі всі різні: тривожні й тихі, радісні й сумні; є терпеливі, є жорстокі й грізні, лукаві й чесні, мудрі і смішні... Діти розповідають гуморески, анекдоти. П. Глазовий. «Красотульки».

1-й хлопець. Чому це ти такий подряпаний?

2-й хлопець. Та я ж купав kota.

1-й хлопець. А я от не подряпаний, хоч теж купав свого.

2-й хлопець. Еге, ти не викручував і не сушив його!

1-й читець виконує гумореску В. Іващенко «Медаліст».

Розглядали учениці Влітку в кінозалі на сорочці у Олекси Золоті медалі. Реготались, питаючи: – що це за ознака? На медалях написано: «Відмінний собака?»

2. Дівчинка читає вірш Михайла Білецького «Коли краще».

Коли, спитали, краще рвати з баштана дині й кавуни, – Як в них хвости зеленуваті Чи як засохли вже вони? В розмову встряв малий Кузьма: Тоді, як сторожа нема!

1. 2-й читець виконує вірш С. Воскрекасенка «Проговорився».

Ванько робив у класі «Рибку», стрибнув невдало й вибив шибку, директор довго не гадав, на збори тих дружків зібрав.

- – Чи всі, – питає він, – прийшли?
- – Усі-і-і! – вони відповіли.
- – І той прийшов, що вікна б'є?
- Ванько гукнув:
- – І я тут є!

1-й читець виконує гумореску «Відзначив».

День зарплати відзначив молодик «на рівні». До квартири причвалав, як співали півні. Встав уранці: в чому суть, що воно за лихо – в голові джмелі гудуть, а в кишені тихо?!

2-й читець виконує гумореску «Втішив батька».

• Іде за роком рік невпинно, Вже двадцять сім тобі, дитино, А ти не став на власні ноги, Не вибрав ще в житті дороги! Невже висітимеш, Семене, Усе життя на шії в мене?!

- Ой, тату! – скрикнуло «дитя», – Ну скільки там твого життя?

1. Дівчинка читає гумореску Миколи Ярового «Лисиця».

Лисиця в школу вчитися прийшла. А як вона ледачою була, то щоб уроки не робити – Надумала учительку дурити! Напише нишком на хвості таблицю множення чи приклади прості і вгору лапу піднімає!

• – Я знаю! Я піду до дошки! – Озветься так, помнеться трошки, хвоста до носа піднесе і прочита, як з книги все... Отак знання у неї ті не в голові були, а на хвості! Учителька помітила це діло – на хвіст ногою наступила:

– Тепер відповідай! –

Лисиця – так і с'як – не зна нічого – й край. Шановні друзі, учні й учениці, а поміж Вас нема подібної лисиці?

2. 1-й читець виконує вірш Едуарда Драча «Новітній яничарський марш, або політична заява в райво Грицька Івановича Придурченка, хохла за національністю».

1. Здрастуй, дороге наше районо! Я пишу заяву і пишу в окно: це ж моеї дитині скоро сьомий год, ето ж в школу нині вже оно пайдьот.

2. Но вмешалась сила сатанинська, бо ближайша школа – українська! Що ето такое – спрашиваю вас, нікуди дитину вести в перший клас!

1. Пнуласть я і жінка з яслей-садіков, щоб була дитина, як в начальніков, бо какой начальник, скажет вам хоть слово українське.

2. В українську школу я б дітей не вів, їх учебнік школьний весь би посадив. Там хотя б Шевченка прочитайте зміст – ето же отпетий націоналіст!

1. Хто там ще за мову, що за голоса? А по мне била би в доме ковбаса. І щоб хата скраю, і щоб самогон – Ой лунала б песня – ото всех сторон!

2. Ми пойдьом все хором в саму светлу жизнь! Заклеймим позором націоналізм.

1. Мово рідне, слово рідне!

Хто вас забуває,

Той у грудях не серденько,

А лиш камінь має.

2. Бентежна, тополина, калинова,

Не випита, не вибрана до дна–

Це наша українська рідна мова,

Немов бандури вічної струна.

1. Моя земля – це гори темнолиці,

Навчили мови рідної мене

І підняли мене немов би птицю,

В склепіння неба тихе і ясне

Пісня «Моя земля»

2. Розвивайся, звеселяйся, моя рідна мово!

У барвінки зодягайся, українське слово.

Колосися житом в полі, піснею в оселі,

Розвивайся, звеселяйся, українське слово,

У барвінки зодягайся, наша рідна мово.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

ПРЕЗЕНТАЦІЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ

Мета: засвоїти типологію нестандартних уроків української мови; структуру та методичку їх проведення.

ПЛАН

1. Виявити особливості проведення нестандартних уроків.
2. Презентувати 3-5 таких нестандартних інваріантів уроків:
 - бінарний урок;
 - віршовані (римовані) уроки;
 - інтегровані (міжпредметні) уроки;
 - уроки-дискусії;
 - уроки-дослідження;
 - уроки-звіти;
 - уроки-змагання;
 - уроки-мандрівки;
 - уроки-аукціони;
 - уроки-конференції;
 - уроки-змагання;
 - уроки-самоврядування;
 - уроки-КВК;
 - уроки-семінари;
 - уроки-сюжетні замальовки;
 - уроки-вікторини;
 - уроки ділової, рольової гри;
 - уроки-психотренінги;
 - уроки-драматизації;
 - уроки-суди;
 - уроки-прес-конференції;
 - уроки теле-, радіопередачі;
 - уроки-салони;
 - уроки-екскурсії;
 - уроки-брейн-ринги;
 - уроки взаємного навчання;
 - уроки-репортажі;
 - рольова гра на уроках словесності;
 - уроки-заліки;
 - уроки-моделювання.
3. Визначити кращі інваріанти міні-уроків, запропонованих одногрупниками.

Ключові поняття: урок, нестандартний урок, інтегровані уроки, бінарні уроки, міжпредметні зв'язки.

Тематика рефератів

1. *Методика інтегрованого уроку.*
2. *Проектування та апробація модульно-розвивальної системи навчання на уроках української мови.*

Література

Основна

1. Біляєв О.М. Інтегровані уроки рідної мови. *Дивослово*. 2003. № 5. С.36-40.
2. Босак С. Використання мультимедійних технологій на уроках української мови. *Дивослово*. 2011. № 10. С. 9-11.
3. Варзацька Л. Методика інтегрованого уроку мови. *Дивослово*. 2004. №3. С. 31–50.
4. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. /Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 146-168.
5. Донченко Т. Структура уроку з української мови (Проблема структури уроку вимагає переосмислення). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 3. С. 6-11.
6. Кучеренко І. Інтегровані уроки як вид нетрадиційної організаційної форми навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 2011. № 1. С. 10-14.
7. Макаренко В. Уроки української мови та літератури: традиції і новаторство. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2008. № 11-12. С. 12-22.
8. Пентилюк М. І. Особливості технології уроку мови. *Дивослово*. 1998. № 4 С. 16-18.
9. Пентилюк М. Сучасні підходи до типології уроків. *Дивослово*. 2008. № 6. С. 2-5.
10. Фасоля А. М. Мета, зміст. Технологія уроку. *Дивослово*. 2004. № 6. С. 19-25.
11. Хом'як І. Проблема типології уроків мови. *Теоретична і дидактична філологія*. Випуск 12. 2012. С. 122-129.

Додаткова

1. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.

2. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).

Досвід здобувачів

Урок-екскурсія з української мови для учнів 5 класу на тему: «Вживання м'якого знака та апострофа»

Підготувала студентка групи УМЛ – 31

Іванюк А. А.

Викладач:

доц Рудюк Т.В.

Мета:

- узагальнити і закріпити знання учнів про вживання м'якого знака та апострофа; удосконалювати навички правильно вимовляти й писати слова з м'яким знаком та апострофом;
- формувати вміння використовувати здобуті знання на практиці; розвивати усне та писемне мовлення; закріплювати вміння редагувати текст; сприяти розвиткові мислення; формувати культуру спілкування; удосконалювати навички роботи в парах, групі;
- виховувати любов до рідного слова, почуття гордості за свій народ, шану до геніального українського письменника Т. Г. Шевченка.

Вид уроку: урок-екскурсія.

Тип уроку: урок повторення і узагальнення знань.

Міжпредметні зв'язки: українська література

Кобзарем його ми звемо,

Так від роду і до роду,

Кожен вірш свій і поему

Він присвячував народу.

М. Т. Рильський

I. Організаційний момент. Мотивація навчальної діяльності.

Епіграфом до нашого уроку стануть рядки відомого українського поета М. Т. Рильського (зачитати епіграф). У березні все людство вшанує пам'ять цієї видатної людини. Діти, скажіть, будь ласка, кого ми називаємо Кобзарем? Так, це – Тарас Григорович Шевченко.

Отже, всі завдання з української мови, які ми з вами виконуватимемо, будуть пов'язані з життям Великого Кобзаря.

II. Актуалізація опорних знань. Завдання 1. Лінгвістична гра «Мовне лото».

Скласти і впорядкувати правила про написання м'якого знака та апострофа в словах, дібрати до них відповідні приклади.

Я – не шість!

Я – м'який знак!

Це повинен знати всяк.

Я – не літера нова.

Я пом'якшую слова.

От наприклад: хміль і тіль,

Півень, заєць, сіль і кінь.

Далі сам подумай ти,

Де ще знак м'який знайти.

Знай повір'я... Для порядку...

Та одне запам'ятай:

Не клади п'ятак під п'ятку,

Краще правила вивчай!

III. Повідомлення теми, мети уроку.

IV. Зверніть увагу на карту України: яка велика і неосяжна наша Батьківщина. Діти, а ви любите мандрувати? Сьогодні ми уявно проведемо екскурсію по тих місцях, які пов'язані з іменем Т.Г. Шевченка, і позначимо їх на карті.

Дорога буде далека, на нашому шляху можуть трапитися різні несподіванки, тому нам потрібно буде добре підготуватися.

Завдання 1

Взаємоперевірний диктант (Робота «в парах»)

Записати під диктовку слова, потім, обмінявшись зошитами, перевірити написання цих слів.

Присвята, Кобзар, сходить місяць, в'янути, вільний, сонце заходить, гори чорніють, бур'яни, цвях, ріднесенький, пам'ять.

Зупинка I «Дитинство Шевченка»

З дитинства запали нам глибоко в душу назви двох сіл **на мапі нашої славної України**. Ще відтоді, коли ми вперше почули про Тараса Шевченка, хотілося поглянути на ті рідні села, де народився і жив Кобзар, уклонитися священній землі, долам і горам, дорогам і стежкам, які «сходив Тарас малими босими ногами».

Робота з лінгвістичним ключем

Щоб дізнатися назви сіл, де народився і провів дитячі роки Т.Г. Шевченко, виконайте роботу з ключем.

Група I «Фонетика»

Записати спочатку слова з м'яким знаком, а потім ті, що пишуться без нього.

Жмен...ці, ін...ший, чорнесен...кий, зц...ілення, Ірпін..., жін...ці, щиріст
....

Ключ. У кожному слові підкреслити другу від початку букву і прочитати назву села, де народився Т.Г. Шевченко.

Група II «Графіка»

Записати спочатку слова з апострофом, а потім ті, що пишуться без нього.

Зв...язок, тьм...яні, реп...яхи, Солов...йов, арф...яр, пор...ядок, бур...яни,
п...єдестал, духм...яна.

Ключ. У кожному слові підкресліть останню букву і прочитайте назву села, де жив Шевченко.

Група III «Орфографія»

Запишіть слова у дві колонки: у першу – з мяким знаком у другу – ті, що пишуться без нього.

Кобзар..., будівел..ник, мовон..ка, промін..чик, л..он, Сибір.., тон..ший,
с..огодні, Л..вів.

Ключ. У кожному слові першої колонки підкресліть останню букву і прочитайте назву міста, де заходиться Шевченківський національний заповідник.

Зупинка II «Заповіт Шевченка»

Завдання

«Ти – редактор»

На місці пропусків були помилки, що їх допустили учні. Які це помилки? Відредагуйте текст.

Зійди в травні на Тарасову гору. І тебе зачаруют... співом солов...ї. Ці птахи тут особливі. В народі кажут..., що це єдине місце в Україні, де живе 12 видів солов...їв. Вони сюди ніби злетілися в гості до Тараса Шевченка. Як тіл...ки спаде надвечір...я, солов...ї тут змагают...ся своїм хистом. З кожного гаю лине своя полум...яна пісня. І над Тарасовою горою звучить багатоголосий пташиний хор.

Слухають зачаровано цю солов...їну хвалу Кобзареві і Дніпро, що в...ється в підгір...ї, і широке українс...ке поле, і вся Україна!

Завдання

Гра «Третій зайвий»

Щоб піднятися східцями на Тарасову гору, потрібно усунути «перешкоди»: підкреслити «зайве» слово, пояснити свій вибір.

(Учні отримують завдання, роздруковані на папірцях рожевого кольору).

1. Очеретянці, вишеньці, ніженьці.
2. Тонший, женьшень, менший.
3. Батько, призьба, бризкати.
4. Юність, сміється, умивається.
5. Цвях, свято, черв'як.
6. Цар, вчотирьох, Кобзар.
7. Мавпячий, буряк, порядок.

V. Підведення підсумків уроку.

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Що для вас було найцікавішим?
- Що для вас виявилось найскладнішим?
- Над чим, на вашу думку, ще варто попрацювати?

Повідомлення домашнього завдання.

Повторити теоретичний матеріал;

Виписати з поезії Т.Г. Шевченка «За сонцем хмаронька пливе» слова з вивченими сьогодні орфограмами.

Досвід ЗЗСО

Створення проблемної ситуації, або про мистецтво ставити запитання

З досвіду роботи вчителя-методиста української мови та літератури Володькодівницького ліцею Носівської міської ради Чернігівської області Макаренко Л. В.

Одним із засобів активізації мислення здобувачів вважаю створення проблемної ситуації. Перед учнями ставимо певне завдання, яке вони мають розв'язати, однак для цього в них не вистачає певних знань. Отже, виникає протиріччя між тими знаннями, які є в учнів, і тими, які потрібні для розв'язання поставленої проблеми. Таке протиріччя є внутрішньою силою, яка активізує навчальний процес. В учнів з'являється інтерес і бажання працювати, активно мислити, вони прагнуть подолати труднощі, що виникли на шляху одержання знань чи в процесі застосування їх на практиці.

Проблемну ситуацію створюємо на підставі набутого раніше досвіду й одержаних знань чи під час застосування їх на практиці.

Щоб створити проблемну ситуацію, треба поставити перед класом проблемні запитання. Вони можуть бути різними і щодо форми, і щодо змісту. Це залежить від характеру матеріалу та підготовки учнів.

Наприклад, перед вивченням правопису відмінкових закінчень іменників II відміни чоловічого роду в родовому відмінку однини можна запропонувати шестикласникам розглянути написані на дошці словосполучення й сказати, які закінчення повинні мати виділені в них іменники:

Кабіна літак...

Приїхали до Києв...

Не купив олівц...

Багато сніг...

Підійшли до ліс...

Збирання врожа...

Здобувачі легко справилися з завданням, проте їх зацікавило, чому іменники II відміни чоловічого роду в родовому відмінку однини мають різні закінчення: одні – -а (-я), інші –у (-ю). Ще більший інтерес у них викликало моє повідомлення про те, що серед цих іменників є й такі, які вживаються з обома закінченнями: апарата і апарату, звука і звуку, каменя і каменю, органа і органу, центра і центру та ін.

Однак пояснити це правописне явище діти не можуть, бо в них бракує потрібних знань. Виникають труднощі, які треба подолати. Вони починають розв'язувати поставлене перед ними завдання з допомогою вчителя.

Створення проблемної ситуації перед вивченням нової теми збуджує думку дітей і готує їх до активного сприймання й кращого засвоєння навчального матеріалу. Це стосується також інших етапів уроку. Варто домогтися, щоб під час пояснення й закріплення нового матеріалу діти активно працювали, самостійно мислили. Чималу роль у цьому відіграють проблемні завдання.

Наприклад, у 6-му класі вивчаємо тему «Число іменників». Урок починаємо повторенням того, що учні знають про число іменників із молодших класів. Пропонуємо поставити у формі множини іменники: *інженер, портфель, цистерна, суддя, яблуко*. З таким завданням діти, як правило, справляються добре. Вони легко засвоюють те, що іменники вживаються і в однині, і в множині; уміють визначати число іменників.

Після цього пропонуємо дві таблиці, ліві частини спочатку не показуємо (закриваємо або загинаємо).

Назви речовин	<i>Золото, руда, м'ясо, молоко, крейда</i>
Назви дій, якостей, почуттів	<i>Виконання, боротьба, хоробрість, журба, смуток</i>
Власні назви	<i>Петров, Іваненко, Дніпро</i>
Збірні іменники	<i>Птаство, дівтора, кіннота</i>

Назви парних предметів	<i>Ножниці, обценьки, окуляри</i>
Назви почуттів, якостей	<i>Радощі, гордощі, заздощі, переговори</i>
Власні назви	<i>Карпати, Суми, Ромни, Ясси</i>

Спочатку пропонуємо здобувачам визначити число іменників, поданих у першій таблиці. Уважно прочитати їх (діти скажуть, що іменники мають форму однини).

– А чи можна поставити їх у множині?

Учні переконуються, що цього зробити не можна.

Аналізуючи приклади, наведені у другій таблиці, учні дізнаються, що є й такі іменники, які вживаються тільки в множині.

– Що ж це за іменники, які вживаються тільки в множині або тільки в однині?

Отже, під час вивчення нового матеріалу створюємо проблемну ситуацію.

– А чи всі іменники в однині означають один предмет?

Учні спочатку здивовані: адже їм уже відомо, що однина означає один предмет. Проте, розглянувши ще раз на пропозицію вчителя приклади, вміщені в першій таблиці, вони звертають увагу на ту групу іменників, що названо збірними.

Закріплюючи тему, пропонуємо шестикласникам розглянути такі речення:

1. Хай Дніпрогеси устають, як семафори у майбутнє.
2. А скільки ж у світі запасів марганцевих руд?
3. Збирали пізні гречки.

Знову перед учнями постає проблемне завдання: чому іменники, які вживаються тільки в однині, тут мають форму множини?

Подолання посильних труднощів у виконанні певних практичних завдань викликає в дітей бажання працювати, дізнаватися більше про ті чи ті особливості рідної мови.

Одним із важливих засобів активізації мислення учнів на уроках української мови вважаємо вдалу постановку запитань. Учителі найчастіше ставлять учням запитання, що вимагають відтворення правил підручника, як-от:

1. Що називається основою слова?
2. На які розряди поділяються займенники?

Дехто з педагогів вважає за доцільне практикувати й письмові відповіді на такі, скажімо, запитання:

1. Які іменники належать до III відміни?
2. Які відмінкові закінчення мають ці іменники в однині та в множині?

Чи потрібні такі запитання й відповіді на них? Звичайно, потрібні, та обмежуватися ними не можна, бо вони тренують пам'ять дітей, але не розвивають їхнього мислення. Перевіряти потрібно ж не тільки те, що запам'ятав здобувач, а й насамперед те, як він уміє мислити. Перевіряючи, наприклад, знання розділу «Будова слова» (теми «Основа й закінчення», «Корінь, суфікс, префікс»), варто поряд з іншими поставити й такі запитання:

1. Яка різниця між коренем і основою?
2. Коли основу можна назвати коренем слова?
3. Які слова не мають закінчення?
4. У яких словах закінчення стоїть не в кінці?

Для цього доречно використовувати такі інтерактивні вправи, як «Коло ідей», «Пошук інформації», «Робота в парах», «Прес» та ін.

Подібні запитання можна ставити й під час опрацювання інших граматичних тем, наприклад:

1. Чи всі іменники мають рід?
2. Чому іменники жіночого роду належать до різних відмін?
3. Які іменники не належать ні до якої відміни? Чому вони не належать?

У підручнику немає прямої відповіді на такі запитання, тому учням треба докласти значних розумових зусиль, щоб правильно відповісти.

Активізують розумову діяльність учнів і проблемні завдання практичного характеру, які найчастіше ставимо під час тренувальних вправ. Одні з таких завдань сприяють виробленню в учнів правильно й швидко розпізнавати форми слів, їхні граматичні ознаки, інші спрямовані на підвищення культури мови та орфографічної чи пунктуаційної грамотності школярів. Серед завдань із цією метою можна передбачити й такі:

1. Чим відрізняються іменники: *селяни – селянство, листки – листя, колоски – колосся?*
2. До яких відмін належать іменники *дитя і дитячко, теля і телятко?*
3. Поставте іменники в родовому відмінку множини: *грам, гектар, селянин, болгарин, солдат, око, плече, вухо, сім'я, сани, чобіт, оповідання, чоло, дно.*
4. До яких частин мови належать слова: *два, подвоїти, другий, подвійний, подвоєний, двійня, двічі, удвічі, вдруге, по-друге, двоє, двійка, подвоєння?*
5. Якими частинами мови можуть бути слова: *навколо, навкруги, напередодні, край та ін.?*
6. Чим відрізняються прикметники *батьків – батьківський, материн – материнський, Шевченків – шевченківський, кам'яний – кам'янистий?*

Ще ширші можливості для розвитку розумових сил дають багаті стилістичні явища нашої мови. Як показують спостереження, учні не тільки молодших, а й старших класів з великим захопленням працюють над завданнями, що передбачають з'ясування стилістичної ролі слів, їхніх форм та різних синтаксичних конструкцій.

Отже, здобувачі тільки тоді зможуть успішно засвоїти знання з рідної мови, коли ми, педагоги, будемо послідовно й цілеспрямовано активізувати їхнє мислення, розвивати пізнавальну самостійність.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

АНАЛІЗ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИКЛАДАННЯ

Мета: *ознайомитися з побудовою та етапами підготовки до уроку; розвивати професійні вміння та навички його аналізу.*

Ключові поняття: *урок, аспектні уроки, уроки РЗМ, тип уроку, структура уроку, методи, обладнання, засоби навчання, аналіз уроку, самоаналіз уроку.*

ПЛАН

1. Аналіз уроку як спосіб підвищення ефективності викладання.
2. План і типи аналізу уроку української мови.
3. Спостереження та аналіз уроку мови за схемою (відео додається):
 - I. Загальні відомості про урок

- Дата проведення, школа, клас, прізвище, ім'я та по батькові вчителя, предмет, кількість учнів за списком, кількість присутніх, порядковий номер уроку, де проводиться (у класі, кабінеті, лабораторії, майстерні).

- Обстановка в класі: чистота, освітленість, провітреність. Організація уваги і готовність учнів до навчальної діяльності. Тривалість організаційного етапу. Тема уроку. Мета (освітня, виховна, розвивальна) і завдання уроку. Обладнання.

II. Тип і структура уроку

- Доцільність вибору типу і структури уроку стосовно теми і дидактичної мети заняття. Послідовність окремих етапів уроку.

III. Аналіз етапів організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з позицій успішного досягнення поставленої мети:

- зміст кожного етапу уроку (відповідність програмі; актуалізація і корекція опорних понять; зв'язок із попереднім матеріалом, із сучасністю, життєвим досвідом школярів; глибина, науковість, використання міжпредметних зв'язків; виділення основного, головного в змісті);

- методи і прийоми навчання на кожному етапі уроку (застосовувані методи і прийоми та їх відповідність змісту навчального матеріалу, меті й завданням уроку та віковим особливостям учнів; реалізація на уроці дидактичних принципів; взаємозв'язок репродуктивної і творчої активності й пізнавальної самостійності учнів; розвиток спостережливості й логічного мислення; використання прийомів порівняння, протиставлення, узагальнення й систематизації та забезпечення зворотного зв'язку для керування процесом засвоєння; формування в здобувачів позитивного ставлення до навчання, пізнавального інтересу і навичок самоконтролю; оцінювання пізнавальної діяльності учнів; індивідуалізація та диференціація навчальних завдань; обсяг та своєчасність домашнього завдання).

- Початок уроку. Організаційна частина.

- Якими прийомами вчитель забезпечив добрий початок уроку (впевненість, доброзичливість, чіткість, ввічливість, вимогливість тощо).

- У чому виявився невдалий початок уроку, які причини цього (непідготовленість учителя, неорганізованість його, метушливість, в'ялість тощо).

- Увага, налаштування на роботу на початку уроку (привітання, робоча поза, організація робочого місця учителя й учнів тощо).

- Перевірка домашнього завдання.

- Методика проведення перевірки домашнього завдання (види опитування: усне, письмове; прийоми перевірки наявності домашнього завдання та ін.).

- Форми організації діяльності учнів (фронтальна, групова, індивідуальна).

- Постановка питань – чіткість, правильність, повнота, однозначність, лаконічність.
- Відповіді учнів – правильність, повнота, самостійність, розуміння, чіткість, ясність, культура мови.
- Увага учнів класу під час опитування, їх діяльність – доповнення до відповіді, виправлення її.
- Увага вчителя до відповідей здобувачів.
- Прийоми активізації діяльності учнів, узагальнення і систематизації відповідей учнів та інші, що використовує вчитель.
- Ступінь виявлення знань, умінь і навичок – всебічність, глибина. Усвідомлення здобувачами виконаних домашніх завдань. Усунення виявлених недоліків.
- Правильність, об'єктивність оцінки вчителем відповідей учнів. Мотивування оцінки.

IV. Пояснення нового матеріалу.

- Підготовка до сприймання нового навчального матеріалу (методи і прийоми актуалізації та корекції опорних знань). Оголошення теми уроку. Постановка мети вивчення нового матеріалу, ознайомлення з планом уроку, стимулювання і мотивація пізнавальної діяльності.
- Відповідність змісту нового матеріалу вимогам програми, науковість, послідовність, повнота, впевненість, проблемність та емоційність викладання. Зв'язок із попереднім матеріалом, життям і досвідом учнів. Елементи цікавості, виділення вчителем стрижневих питань, використання засобів наочності. Доступність, правильність, культура мови вчителя. Характер контактування з класом.
- Політехнічна, прикладна й практична спрямованість викладання.
- Відповідність змісту навчального матеріалу цілям уроку. Оптимальність і відповідність використаних методів (бесіда, розповідь, пояснення, робота з книгою, демонстрація, ілюстрація, спостереження, індуктивний, дедуктивний, аналітичний, синтез, інформаційно-репродуктивний, метод проблемного викладання та ін.); прийомів (активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, стимулювання, розвитку інтересу, розвитку самостійності мислення й уважності, формування спостережливості, зворотного зв'язку тощо); форм (індивідуальних, групових, фронтальних) і засобів (ТЗН, наочність, підручник та ін.); відповідність вивчення нового матеріалу цілям уроку, характеру навчального матеріалу, віковим та індивідуальним особливостям учнів.
- Робота учителя з формування у здобувачів нових понять, тверджень, правил, способів розв'язання задач тощо.
- Закріплення нових знань, умінь та навичок.

- Методи та форми закріплення вивченого матеріалу (бесіда, демонстрація, ілюстрація, спостереження, дискусія, вправи, лабораторний метод, робота з підручником та ін.).

- Активізація учителем самостійності та пізнавальної активності учнів у момент закріплення (порівняння, зв'язок із раніше вивченим, висновки, систематизація, узагальнення).

- Оцінка одержаної інформації про ступінь розуміння й засвоєння здобувачами нового навчального матеріалу. Організація роботи зі слабкими, середніми й здібними учнями із закріплення вивченого матеріалу.

V. Домашнє завдання.

- Характер і зміст теоретичного й практичного завдання; посиленість та відповідність змісту уроку, інші завдання (поточне повторення) та ін.).

- Диференціація завдань за ступенем складності.

- Час подачі домашнього завдання на уроці, інструктивні вказівки учителя.

VI. Підсумок уроку.

- Підсумки проведеної роботи на уроці, вчасність закінчення уроку, організованість учнів у кінці уроку.

- Аналіз діяльності вчителя на уроці.

- Знання фактичного матеріалу; вміння володіти увагою класу, організувати його роботу, підвищувати активність, інтерес, увагу, тримати дисципліну, враховувати індивідуальні особливості кожного здобувача; стиль і тон у роботі (жвавий, рішучий, повільний, байдужий); педагогічний такт; спостережливість, вдумливість, витримка, винахідливість, емоційність; зовнішній вигляд, охайність; культура мовлення, поза, міміка, жестикуляція.

- Аналіз діяльності учнів на уроці.

- Дії учнів щодо досягнення мети; ставлення до вчителя; пізнавальний інтерес, рівень працездатності; вміння виділяти провідні ідеї, аналізувати, оцінювати підсумки своєї діяльності та однокласників; розвиток мислення; культура розумової праці; поведінка, дисципліна.

- Аналіз організаційного аспекту.

- Дотримування учителем головних вимог до уроку: виховних, дидактичних, психологічних, санітарно-гігієнічних; культура запису на дошці; раціональність використання часу.

VII. Висновки і пропозиції.

- Досягнення мети, оптимальність процесу її досягнення; виконання плану уроку; виховне, освітнє і розвивальне значення уроку цінність (чи користь) уроку. Поради вчителю, як закріпити й удосконалити позитивні моменти уроку чи подолати недоліки.

Література

Основна

1. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. /Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. С. 146-167.
2. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови. Харків: Основа, 1995. С. 204-236
3. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. / М. І. Пентилюк, Т. Г. Окунович. Київ: Ленвіт, 2006. С. 60.
4. Хом'як І. Проблема типології уроків мови. *Теоретична і дидактична філологія*. Вип. 12. 2012. С. 122-129.

Додаткова

1. Захлюпана Н. М., Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 306 с.
2. Психологічна енциклопедія / упорядник О. М. Степанов. Київ: Академ-видав, 2006. 424 с.
3. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.
4. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Інтернет-ресурси

1. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).
3. Календар турботи про себе. НУШ URL: <https://nus.org.ua/kalendar-poradnyk/> (дата звернення 21.01.2021).

Орієнтовний перелік питань до іспиту

1. Методика викладання української мови як наука і навчальна дисципліна.
2. Історія становлення методики навчання української мови як науки.
3. Підручники та посібники з методики викладання української мови та розвитку зв'язного мовлення. Періодичні методичні видання.
4. Предмет, зміст, мета і структура курсу методики навчання української мови.
5. Внесок видатних вітчизняних методистів у розвиток методичної думки.
6. Зв'язок методики з іншими навчальними дисциплінами.
7. Актуальні проблеми сучасної методичної науки.
8. Зміст і структура підручників з української мови для учнів 5-11 класів.
9. Сучасний підручник з української мови (науковість і доступність змісту; стислість, точність і якість викладу; художнє оформлення і поліграфічне виконання). Електронний підручник.
10. Основні структурні елементи підручника (навчально-методичний апарат): текст (основний, додатковий, пояснювальний), позатекстові компоненти (методичний апарат: апарат організації засвоєння навчального матеріалу; ілюстративний матеріал; апарат орієнтування).
11. Зміст і структура програми з української мови для ЗЗСО.
12. Мета і завдання вивчення української мови в ЗЗСО України.
13. Зміст програми: лінгвістична, комунікативна, культурологічна, діяльнісна змістові лінії.
14. Комунікативна змістова лінія програми. Види мовленнєвої діяльності учнів.
15. Значення української мови як навчального предмета. Пріоритети мовної освіти в ЗЗСО.
16. Структура мовної освіти.
17. Принципи відбору змісту навчання української мови.
18. Концепція мовної освіти 12-річної школи.
19. Основні аспекти навчання рідної мови (лінгвістичний, педагогічний, психологічний, моральний, естетичний). Традиційні аспекти навчання рідної мови й нові підходи, зумовлені змінами в суспільному і духовному житті народу та концепцією національної школи в Україні (народознавчий, етнопедагогічний, культурологічний).
20. Комунікативний аспект навчання рідної мови.
21. Принципи у навчанні мови. Проблема дидактичних принципів.
22. Освітня мета навчання: навчальна, розвивальна, виховна.

23. Дидактичні принципи та вимоги до змісту навчання мови (науковість, систематичність, послідовність, зв'язок теорії з практикою, доступність, перспективність, проблемність).

24. Дидактичні принципи та вимоги до організації процесу навчання мови (принцип свідомості, мотивації, активності й самостійності, наочності).

25. Лінгводидактичні принципи у процесі навчання мови.

26. Лінгводидактичні принципи та вимоги до організації процесу навчання мови: розвиток логічного мислення учнів засобами мови (порівняння, аналіз, синтез, індукція, дедукція), використання мовної практики для засвоєння теорії мови і навпаки (збагачення словникового запасу і граматичної будови усного і писемного мовлення учнів, засвоєння норм української мови, формування в учнів умінь і навичок зв'язного мовлення).

27. Методи і прийоми навчання української мови

28. Класифікація методів навчання української мови: інформаційно-рецептивний метод (пояснювально-ілюстративний); спонукально-репродуктивний метод; метод проблемного викладу; стимулювально-пошуковий метод.

29. Дидактичні прийоми: 1) викладання: повідомлення, розповідь, пояснення, інструктаж, постановка питання, показ зразка, завдання, перевірка і оцінювання знань, постановка проблеми, висування гіпотези; 2) навчання: слухання, спостереження, читання, переказ, письмо, порівняння, систематизація, пояснення, заучування, формулювання питань, виконання вправ, конструювання, вирішення проблем.

30. Основні прийоми інформаційно-рецептивного методу навчання мови: повідомлення готової інформації, пояснення лінгвістичного поняття, пояснення правописних правил, постановка інформаційних запитань, інструктаж для читання готової інформації, вправи.

31. Вправи та їх класифікація.

32. Основні прийоми спонукально-репродуктивного методу навчання: репродуктивне повідомлення, репродуктивна бесіда, репродуктивні вправи (розпізнавальні, диктанти як різновид розпізнавальних вправ, перетворювальні вправи, конструювання мовного матеріалу за зразком).

33. Основні прийоми методу проблемного викладу: постановка проблемних запитань, демонстрація шляхів вирішення проблеми, спонукання до аналізу мовних явищ і обґрунтування висновків.

34. Основні прийоми стимулюючо-пошукового методу: евристична бесіда, постановка алгоритмічних програмових завдань.

35. Проблема типології уроків української мови. Типи уроків з української мови, структура і методика їх проведення.

36. Зміст уроку української мови. Вимоги до змісту сучасного уроку (лінгводидактичні, науковий рівень, оптимальність і зміст, єдність навчання і виховання, зв'язок змісту уроку з життям).

37. Технології сучасного уроку української мови.

38. Нестандартні уроки з української мови.

39. Основні аспекти розвитку мовлення учнів.

40. Основні напрями роботи над розвитком мовлення.

41. Види робіт із розвитку зв'язного мовлення.

42. Послідовність роботи над переказом.

43. Система роботи над твором.

44. Етапи роботи над диктантом.

45. Словникова роботи на уроках української мови.

46. Види переказів.

47. Письмовий екзамен з української мови.

48. Письмові роботи контрольного характеру.

49. Ознайомлення з мовними нормами.

50. Усні й письмові твори.

51. Критерії оцінювання результатів мовленнєвої діяльності.

52. Оцінювання мовних знань і вмінь.

53. Критерії оцінки мовного розвитку.

54. Українська орфографія. Орфографічні помилки.

55. Українська пунктуація. Пунктуаційні помилки.

56. Граматичні норми. Граматичні помилки.

57. Виразальні засоби лексики. Лексичні помилки.

58. Мовна норма та мовленнєві помилки.

59. Міжпредметні зв'язки в навчанні мови.

60. Значення вивчення фонетики в шкільному курсі.

61. Методи і прийоми навчання фонетики. Система вправ з фонетики.

62. Орфоепічні уміння і навички учнів.

63. Лінгвістичні основи шкільного курсу лексики і фразеології.

64. Лексичні вправи та їх типи.

65. Способи тлумачення лексичного значення слова.

66. Значення розділів "Будова слова" та "Словотвір".

67. Морфемний і словотвірний аналіз слова.

68. Місце морфології в курсі української мови.

69. Зв'язок морфології з іншими розділами курсу.

70. Види вправ у процесі вивчення морфології.

71. Місце синтаксису в курсі української мови. Формування синтаксичних

понять.

72. Основні методи і прийоми навчальної роботи під час вивчення синтаксису.
73. Завдання шкільного курсу орфографії. Поняття про орфограму.
74. Принципи української орфографії.
75. Орфографічні правила та орфографічні вправи.
76. Значення вивчення пунктуації.
77. Види вправ із пунктуації. Робота з пунктуаційними помилками.
78. Лінгвістичні основи методики стилістики.
79. Функціонально-стилістичне спрямування у вивченні мовних явищ.
80. Стилістичні вправи.
81. Основні форми занять з мови у 9-11 класах.
82. Аналіз тексту на уроках розвитку зв'язного мовлення.
83. Роль і місце позакласної роботи з рідної мови.
84. Система позакласної роботи з української мови.
85. Види диктантів.

Література

Нормативні документи

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. *Дивослово*. 2004. № 3. С. 76 - 81.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» / Верховна Рада України. Закон від 13.05.1999 № 651-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 12.01.2020).
3. Методичні рекомендації щодо викладання української мови в 2018-2019 навчальному році. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61466 (дата звернення 12.01.2020).
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Пед. Газета*. 2001. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 12.01.2020).
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 12.01.2020).
6. Українська мова. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalniprogrami-5-9-klas> (дата звернення 12.01.2020). (дата звернення 12.01.2020).
7. Українська мова. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 10-11-й клас. Рівень стандарту (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407)). *Дивослово*. 2018. №7-8. С. 2-15. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення 12.01.2020).
8. Українська мова. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11-й клас. Профільний рівень (затверджена наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407. *Дивослово*. 2018. №7-8. С. 32-60. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya10-11-klasiv>. (дата звернення 12.01.2020).

Підручники, посібники

1. Загальні питання методики навчання української мови. Курс лекцій. / Укл.: Н. М. Голуб, Л. І. Проценко. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. 179 с.
2. Пентилюк М. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2006. 134 с.
3. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2005. 250 с.

4. Караман С. Методика навчання української мови в гімназії. Київ: Ленвіт, 2000. 272 с.

5. Караман С. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: Посібник для студентів пед. університетів та інститутів/колектив авторів М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман/ за ред. М. І. Пентилюк: Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.

6. Кучеренко І. А., Пентилюк М. І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови: навч.-метод. посіб. ; МОН України, Херсонський державний університет. Херсон.: Айлант, 2022, 352 с.

7. Методика вивчення української мови в школі / О. М. Біляєв, В. Я. Мельничайко, М. І. Пентилюк та ін. Київ: Радянська школа, 1987. 246 с.

8. Методика викладання української мови в середній школі / І. С. Олійник, В. К. Іваненко, Л. П. Рожило, О. С. Скорик. Київ: Вища школа, 1979. 309 с.

9. Методика викладання української мови в середній школі/ за ред. С. Чавдарова і В. Масальського. Київ: Радянська школа, 1962. 371 с.

10. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2009. 400 с.

11. Плиско К. Теорія і методика навчання української мови в середній школі / Катерина Плиско. Харків: ХДПУ, 2001. 115 с.

12. Практикум з методики навчання української мови / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2003. 302 с.

13. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.

Додаткова

1. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 319 с.

2. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. Київ: Радянська школа, 1988. 310 с.

Навчальне видання

Рудюк Т. В.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Навчально-методичний посібник

Технічний редактор – І. П. Борис
Комп'ютерна верстка та макетування – В. М. Косяк

Підписано до друку
Гарнітура Arial
Замовлення №

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 3,27
Ум. друк. арк. 4,88

Папір офсетний
Тираж ел. вид.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3-А
(04631] 7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.